

דניאל דניאל מהודו לקיבוץ

אחינו דניאל העניק לנו אהבה גדולה, בזכותו ילדותנו בקיבוץ הייתה יפה, והיתמות מאב לא פגעה בנו במהלך החיים, כי דניאל, היקר, בטבעיות מילא עבורנו את תפקיד האב.

כולנו קשורים אליו בעבותות אהבה גדולה, הכרת הטובה שגמלנו לו היה בהשקעה בלימודים, וכן בהיותנו (סליחה על המילה) אנשי מוסר, כי זה היה אחד מ"האני מאמין" שלו.

הרבה מהצעדים, שנקט אחי, היו מתוך אילוץ וכורח במציאות הקשה, אך הוא עשה אותם בנחישות, באומץ ובאמונה גדולה.

הרבה תודות אנו חבים לו על הכל כי גם כשבגרנו ליווה אותנו בעצות מועילות ובטוב לב אין סופי.

טובה רביב (דנאל)

מי אני

שמי דניאל דניאל, נולדתי בעיר ארנאוקול'ם באזור קוצ'ין אשר במדינת קרלה שבהודו. אזור עשיר בעצי קוקוס, בננות ועצים טרופיים רבים אחרים. הרחוב בו גרנו נקרא רחוב היהודים, היו בו שני בתי כנסת ומסגד אחד, גם מקדשים הינדואיים וכנסיה היו במרחק לא רב מביתנו. האנשים שחיו באזור היו בני דתות שונות: מוסלמים, הינדים נוצרים ויהודים שחיו זה עם זה בשלום. ריבוי הדתות מסביר כנראה את הסובלנות ואת היכולת לחיות זה עם זה בשלום. זה גם, אולי, מסביר את העובדה, שעד לבואנו לארץ לא הכרנו את המונח "אנטישמיות", וצלב הקרס שהיה מרוקע בשרשרת הזהב שענדה אמי בהודו, נתפס על ידינו כסתם קישוט הודי יפה. אימא אף ענדה אותו לתומה בארץ וננזפה על כך, מבלי לדעת ולהבין את הקונוטציות השליליות המתלוות לו. אמא מצאה פתרון יצירתי לבעיה זו, היא קטמה אצל צורף צלע אחת מהצלב, וכך אפשר היה לטמון אותו במחבוא בטוח, עד אשר מאוחר יותר פרץ גנב לביתה ונס עם שללו שהכיל את השרשת ושם קץ לבעיה שעורר תכשיט זה.

שמי דניאל ע"ש סבי. סבי היה בחיים כאשר נולדתי, וכדי להעניק לו כבוד, ולציין שיש המשכיות לשמו, קראו לי, הבן הבכור, דניאל, כשם שיוש, בני הבכור נקרא על שם סבו יהושע.

שמות משפחה לא הוענקו לנו בהודו, ושמי למעשה הוא דניאל ושם אבי יהושע. אז איך זה שאני נושא את השם הכפול דניאל דניאל? ובכן, כאשר הגענו ארצה דרשו מאיתנו המוסדות הקולטים בארץ, להוסיף לתעודת הזהות גם שם משפחה. לא ידענו עברית ולא הבינו אותנו כראוי, והוחלט להעניק לכולנו כשם משפחה, את שמו של הסב של כל אחד. וכך כיון ששמו של סבי היה דניאל, זכיתי ששמי הפרטי ושם המשפחה שלי הם זהים.

כך גם העניקו שמות פרטיים כשמות משפחה לכל החברים האחרים שעלו עמי ארצה, כמו אליהו אליהו, אברהם אברהם ועוד.

בית אבי ואמי.

כאשר אני בא לתאר את בית אבי, עלי להתחיל בסבי ובסבתי מצד אבי, שהיו אנשים מיוחדים. התגוררנו אתם ועם דודים נוספים וילדיהם באותו בית. בית בן שתי קומות, נהלנו בו חיי "קומונה" עם כל מה שמשמע מכך. כיון שפרנסת המשפחה כולה הייתה ממסחר בבנות, (המרתף שהיה בבית, שימש להבחלת הבנות, ובחזית הבית הייתה החנות). התשלום לרכישת הבנות מבעלי המטעים שולם מכספים שהיו בקופה המשותפת, ההכנסות ממכירת הבנות נכנסו לאותה קופה משותפת, וכך גם ההוצאות לצרכי המשפחה ולכלכלתה יצאו מאותה קופה, ממש כפי שהתנהל הקיבוץ בראשית דרכו: "כל אחד מקבל לפי צרכיו ונותן לפי יכולתו". (משתמע מכך שהייתה לי כבר הכנה מוקדמת לחיי קומונה עוד בהודו).

סבא וסבתא הרבו לפנק אותי, כי הייתי נכדם הבכור. סביב סבא דניאל הייתה תמיד שמחה רבה, הוא נהג להצחיק אותנו, ובערבים לפני השינה נהג לכנס את הנכדים ולספר סיפורים, הוא הרבה גם להתבדח איתנו. סבא אהב מאוד את המגע והקשר עם הילדים, גם אנחנו החזרנו לו אהבה. הוא דמה מאוד לגדי נינו במראה ובאופי.

התפקיד של סבתא היה, כמובן, ניהול משק הבית: בישול, ניקיון וכו'. היה זה תפקיד לא קל, כי בתקופות מסוימות נתבעה אף היא לתת כתף לגיוס כספים לכלכלת המשפחה, וכיצד עושים זאת? כאן מגיע הסיפור שאכנה אותו:

שמלת החג של סבתא.

בימים ההם בארנאוקלום, לא הכרנו בנקים, לא שמענו על צ'קים ולא היו, כמובן, כספומטים (שלא לדבר על כך, שלא היה מה להפקיד שם). הרכוש המועט שהיה בידי האנשים נשמר בבית. רכוש רב לא היה למשפחתנו, עיקר הרכוש בבית סבי היה, שרשרת זהב של סבתא, ושמלה רקומה בחוטי זהב המכונה "קימכאו". כמובן שלסבתא הייתה זו שמלה מאוד מיוחדת, סבתה לבשה אותה בימי חג ולאירועים חגיגיים. היה זה בגד שעבר לבנות הבכורות

במשפחתה מדור לדור, כך שלבגד זה היה גם ערך רגשי. אך כאשר הגיעו ימים קשים של מחסור, סבא החליט שיש למכור את השמלה הזאת כדי לממן הוצאות כלכלת המשפחה, הוא עשה זאת על אף מחאת סבתי אך בלית ברירה ממש.

הייתי אז כבן 10 לא אשכח אף פעם את הצער על פניו של סבא, ואת הכאב של סבתא, מכאוב זה ליווה אותי זמן רב בהמשך.

לא די היה בכאב זה, מאוחר יותר התלווה אליו מכאוב נוסף-פטירת סבי.

מות סבי.

סבא נפטר בשיבה טובה, אך התעוררו קשיים גדולים בנושא הקבורה שלו. מצד אחד הדבר היה כרוך בהוצאה כספית גדולה: הוצאות קבורה עצמם, שכללו קניית תכריכים לסבא, העמדת מצבה על קברו, רכישת מצרכים להכנת כיבוד למנחמים שעתידים להגיע לבית, תפירת בגדי אבלות בצבעי שחור/לבן לכל בני המשפחה (למשך שנה שלמה) ועוד.

אל קשיים אלה נוסף קושי אחר, שלא ציפינו לו. בדיוק באותם ימים, החליטו במועצת העיר לסגור את בית העלמין היהודי בארנאוקלם, כי הוא שכן בלב העיר, סמוך לבית ספר, דבר שהפריע למהלך התקין של הלימודים, ומקום קבורה חלופי לא סיפקה המועצה.

כיצד פותרים בעיה זו? דילמה זו העסיקה אותנו ואת כל בני העדה כולה, כי ידעו היטב שבפני אותו קושי, עתידים גם הם לעמוד בימים הבאים. היו שהציעו שיש לפרוץ את שער בית העלמין החסום, ולקבור את סבא על אף התנגדות העירייה. אני כילד, בעיניים דומעות ראיתי את המבוכה של הדודים, כי על מעשה כזה עלולים היו להתבע ולשלם על כך מחיר יקר, כמו כליאה בבית הסוהר, הוצאות משפט וכו'.

הפתרון האחר שהוצע היה לקבור את סבא בבית העלמין היהודי בקוצ'ין, שנמצא בעבר השני של האגם, לשם כך היה צורך לשלוח נציג מטעמנו ולקבל את הסכמתם לכך, ואכן ההסכמה ניתנה, אלא שזה היה כרוך בצורך לשכור סירה להשיט את סבא ואת בני המשפחה האבלים.

שוב הוצאה כספית גדולה, ולא היו מקורות לממן אותה. ואז, להפתעת כולם, את הבעיה הזאת, פתרה סבתא. היא הושיטה ארנק עם כסף למטרה הזאת. סבתא פשוט חסכה שנים רבות כסף זה, מתוך הבנה שעלולות להגיע שעות קשות ונזדקק לכסף לפתור בעיות גורליות, והנה, אכן, חששה התממש וראייתה לטווח ארוך השתלמה.

כמובן שההקלה וההתרגשות היו רבים, וכך יכולנו לערוך לסבא קבורה מכובדת.

אבא.

אבא היה אדם צנוע והסתפק במועט. הוא דמה לאחינו שלום ז"ל. כל דאגות הפרנסה של שתי המשפחות שהתגוררו באותו בית, היו מוטלות על כתפיו. בימי שני ושישי, ימי השוק,

הכפריים הביאו את התוצרת החקלאית, וביניהם גם את אשכולות הבנות. אבא נהג לקנות אותם באמצעות מתווך, להוביל את הסחורה בעגלות אל החנות, שהייתה בחזית הבית. שם ישבו בני המשפחה ומכרו את הבנות. בכל העבודות הללו נעזר אבא בפועל מסור, שקדן, חרוץ, שקט ונאמן ביותר. כינויו היה צ'יקו. אבא הסתייע בו גם בבניית הבית בהמשך.

אבא היה אדם מאמין ומסורתי, גופו היה כחוש ביותר, פניו הביעו דאגה תמידית. הוא דאג שלא תמצא פרנסה שתכלכל את כל בני המשפחה, והיו באמת, תקופות שהגענו עד פת לחם. אבא גם חשש שלא יהיה לנו די כסף לשלם מיסי מועצה, דבר שעלול היה להשאיר אותנו גם ללא קורת גג.

שמחה אחת שבכל זאת זכורה לי היטב, היא חגיגת בר המצווה שלי. סבא מצד אימא היה מופקד על החלק הטקסי – הדתי כמו שינון הפרשה, הנחת התפילין וכו', ואילו אבא, השתדל מאוד שיום זה ייחרט בזיכרוני כיום המאושר בחיי. הוא קנה את כל המצרכים הדרושים כדי לערוך סעודה גדולה בבית, וכפי המקובל הזמננו אורחים רבים. למעמד זה גם קנה לי אבא חולצת משי, (בגד עשוי ממשי נחשב לבגד הדור ביותר). למחרת החגיגה, הזמין אותי אבא להצגה הודית. באותם ימים הייתה זו מתנה שאין דומה לה.

היו גם זמנים טובים אחרים, כאשר אבא סיפק בנות, עלי בנות וירקות לשלושה מקומות גדולים: למפעל לייצור סבונים שהעסיק כ- 1000 עובדים, למכללה שבה למדו סטודנטים ולמסעדת פועלים, שהייתה ממוקמת באתר בנייה, (בתקופה זו החלו לבנות שדה תעופה, נמל לספינות ובנייני מגורים). אל אתר זה נהגנו להגיע בסירת משוטים עם הסחורה. כמובן שבתקופה זו היו מצלצלים בכיסי ומאכלים טעימים בכרסי.

במלחמת העולם השנייה, כאשר רבים נמלטו מהעיר אל הכפר מפחד פלישת היפנים להודו, עברה אף משפחתנו לאלוואי, אך אבא למרות החשש מהמלחמה, נהג להישאר מיום ראשון עד יום שישי בארנאוקולם, ובשבת היה מצטרף אלינו. אבא העדיף להמשיך לסחור בבנות, בתקווה שיעלה בידו להרוויח מעט רופיות. ואכן, בתקופה זו הייתה מעט עדנה, הוא הרוויח מעט כסף, שהספיק לו אף לשפץ את הבית. אך העץ שתמך ברעפים לא היה מסוג טוב, לכן אחרי שהבנייה נסתיימה נפלו שאריות מהעץ, ואיתן גם הרעפים.

סופו של בית זה היה שהוא נמכר בימים שהתעתדנו לעלות לארץ ישראל. כשהגענו ארצה, נודע לנו כי הגג כולו התמוטט סופית ולא צלח למגורים.

בפרק זמן זה של בניית הבית, בריאותו, של אבא, הייתה תקינה. זמן מה אחרי זה הוא התחיל להשתעל והתקשה בנשימה וסבל מאוד. התחלנו לטפל בו, ובבדיקה בבית"ח התברר שיש לו שחפת.

למחלה זו לא היה מרפא באותם ימים בהודו. בלילות הוא התקשה להירדם. שני דברים יחידים שהקלו עליו היו: כוסית ברנדי ותה חם. אך כדי להכין את הצ'אי (תה) לא היה בנמצא בבית, באותם ימים, לא קומקום חשמלי, ואף לא כיריים שפועלים באמצעות גז. מה שמקובל היה באותם ימים היה לגשת למעין קיוסק לא הרחק מהבית, ולקנות תה.

באחת הפעמים, כאשר אבא התעורר עם התקף שיעול חריף ביותר, נתבקשתי למלא את המשימה של הבאת תה עבורו. הייתה זו שעת לילה מאוחרת, נפש חיה לא שוטטה בשעות אלה ברחובות, ואז בעודי נושא את הטרמוס עם התה, אוזני שומעות שריקה חדה, עצרתי במקומי, היו אלה שוטרים שחשדו שהנה "צדו גנב על חם". (הפחד מפני שוטרים בחברה

ההודית הוא רב), עמדתי על מקומי כולי רועד ועיני על סף בכי, כאשר התברר לשוטרים, שאני נושא תה עבור אבי החולה הרפו ממני. אבא, מאותו יום אסר על בני המשפחה לשלוח אותי בלילות למשימה זו. הפתרון היה שהכינו ליד מיטתו טרמוס מלא תה מבעוד מועד וכבר לא נזקקו בשירותיי.

כאמור, כל בני המשפחה טיפלו בו. הוא שכב שנתיים במיטה. ממיטת חוליו התאמץ לתפקד כאב המשפחה. בשנתיים אלו, היה מצבנו הכלכלי בכי רע. ליל שבת אחד כהרגלנו, הכנו לאבא תרופות ותה בטרמוס, אבא ביקש שכל בני המשפחה יישנו סביבו. אסתר, אחותי הצעירה שהייתה אז תינוקת קטנה, משום מה התעוררה בבכי גדול באמצע הלילה. מהבכי שלה אימא התעוררה והסתכלה על אבא לראות מה איתו. גלתה שכל התרופות נפלו למטה ואת אבא מתקשה בנשימה. פרט מעניין הוא, שבד"כ בלילות שבת, נהגנו לבקש מה "גויים של שבת" שגרו מולנו להיכנס לבית לכבות את האור, (שעון שבת הוא המצאה מאוחרת) ודווקא בלילה זה שאבא נפטר נשאר האור דולק כל הלילה.

אימא

לאימי ז"ל קראו שרה, שמו של סבא מצד אימא היה משה, הבן השני במשפחה שלנו נושא שם זה. סבא זה היה רבי שלימד את בני הקהילה תורה. היו לי גם דודים שהתגוררו איתנו באותו בית: אברהם ואליהו, ודודות: מרים, שמחה חנה ואסתר. גם שמותיהם הונצחו בעודם בחיים על ידי הענקת שמותיהם לאחייניהם.

בתקופת ילדותה של אימא שלי, רוב הבנות למדו, במקרה הטוב, עד כיתה ו', לאחר מכן היו נשאות בבית ועוזרות למשפחה במשק הבית, בעיקר בבישול, ניקיון וטיפול באחים הצעירים. אימא שלי למדה עד כיתה ה' לימודים כלליים ואביה לימד אותה תורה. לימים, כאשר נישאה ונולדו בניה ובנותיה ואנחנו כילדים הפרנו את שלוותה, היא הייתה מרגיעה אותנו בסיפורי תורה שידעה אותם היטב, כולל סיפורים שהיו מעין השלמה למה שלא סופר בתורה, סיפורים שחברו על ידי בני קהילה, המבארים את הכתוב, ואת התמיהות העולות מן

הכתוב, כמו תגובת העם וגעגועיו אל משה, בשעה שנעלם על הר סיני, או שמחתו של יעקב כשנדע לו שבנו יוסף חי. בדרך כלל סיפורים אלה לוו בשירים שחוברו במליאלם. אימא גם ידעה את כל הברכות והתפילות שהתפללנו יום יום, בשבתות, בחגים ובמועדים, אותם למדה עוד בבית אביה.

היא אף הדריכה אותנו במסורת היהודית. כבר, כאשר מלאו לנו שנתיים, הקפידה אימא שכל ילד ידע "קריאת שמע" לפני השינה, ו"מודה אני לפניך" כל בוקר עם ההשכמה.

על לימוד הפרשות וההפטרות, בנוסף ללימוד ב"חדר", היה מופקד אבא. הוא עשה זאת בשבתות, כאשר דאגות הפרנסה נדחו הצידה מפאת כבוד השבת, והשבת כולה הייתה מוקדשת לתפילות בבית הכנסת ולימוד התורה בבית. זה היה ה"בילוי" העיקרי של כל בני הקהילה הקוצ'ינית בשבתות.

כאן המקום לציין, שחיי הקהילה הקוצ'ינית כולה, סבבו סביב בית הכנסת על פי העיקרון: "מסורת – סייג לתורה", דהיינו הגבלות והחמרות קשות היו מוטלים על חברי הקהילה, כדי להרחיקם מחטא. אם בן הקהילה חטא אחד דינו – חרם. מה שגרם לחשש אמיתי של חברי הקהילה להיות מוחרמים על ידי הקהילה, שכן, אם לא קיימת את מצוות התורה כהלכתן, ועברת על איסורים כלשהם, היית צפוי לנידוי, שמשמעו אובדן תמיכת הקהילה, ובלי להשתייך לקהילה לא היה בעצם קיום למנודה כיהודי. מפני אסון מעין זה נזהרו בני הקהילה מאוד.

השייכות לקהילה התבטאה בתחומים רבים, אירועים משמחים משפחתיים היו שמחות של הקהילה כולה, לבריתות שהתקיימו בבית הכנסת חוברו זמירות מיוחדות, ובנות, שבדרך כלל לא נהגו לבוא לתפילות בבית הכנסת, באירוע מעין זה לקחו חלק פעיל, הן ליוו את הרך הנולד בשירה שחוברה לכבוד אירוע זה במיוחד.

לחתונות הוזמנו כולם, כי הקמת משפחה חדשה הייתה שמחה של כולם, ולהבדיל, גם להלוויות התייצבו כולם והעניקו כבוד אחרון לנפטר. בהמשך, במהלך השבעה כל בני הקהילה דאגו שלא יחסר אוכל לאבלים, ודאגו אף שיימצאו גברים בוגרים שיהוו מנין בתפילות לכבוד המת. קיום המסורת באדיקות כזאת הוא ודאי אחד ההסברים לעובדה, שהתבוללות לא הייתה קיימת כלל בעדה הקוצ'ינית.

ילדות ובית ספר.

כאמור, על ההתנהלות היום יומית הייתה מופקדת אימא, בד"כ בשעה 6:00 אימא הייתה מעירה אותנו. היינו נוטלים ידיים, ושולחת אותנו דבר ראשון לביה"כ לתפילת שחרית, ורק אח"כ נותנת לנו אוכל והיידה לביה"ס.

מגיל 6 למדתי בבית ספר כללי נוצרי, התלמידים היו בני דתות שונות הינדואים, מוסלמים, נוצרים ויהודים. שפת הלימוד הייתה הודית בניב המקומי-מליאלים, כיון שבית הספר היה בניהול נוצרי, היה בו גם בית תפילה נוצרי (קפלה). כל בוקר בביה"ס נפתח בתפילה נוצרית. אנחנו כיהודים היינו מנועים להצטרף לתפילה, אך כיצד נמנעים מבלי להיענש? התירוץ הקבוע שלי היה, שעלי לבקר בשירותים, (המורים, כנראה, הבינו את הסיבה האמיתית שלי להזדקקות הקבועה שלי לשירותים והעלימו עין).

בכתתי למד אף נסיך, בן מלך אמיתי, הוא כמובן לא שחק סוליות נעליו בהליכה ממושכת, הוא הגיע לבית הספר בכרכרה רתומה לסוס, וברגע שנכנס לכתה היינו מחויבים לעמוד על רגליו לכבודו, ולהרכין ראש. דבר שאין לעשותו על פי מצוות התורה.

חיפשתי דרך להתחמק מחובה זו, ואז נקטתי שוב בתירוץ המסורתי שלי: "אני בשירותים!". רוב הפעמים גם מהתחמקות זו המורים העלימו עין, אך באחת הפעמים, מספר תלמידים הלשינו שהביקור שלי בשירותים הוא רק תירוץ להתחמקות מלקבל את פני הנסיך כראוי, (נשמות טובות יש בכל מקום!). ולמורים לא נותרה ברירה אלא להעניש אותי, העונש היה לעמוד במשך שעות הלימודים על הספסל, כדי שהאחרים "יראו וייראו".

כדורגל יצירתי.

תקופה זו כמובן הייתה מלווה במשחקי ילדות, ומקום ראשון תפסה האהבה לכדורגל. ומה שימש לנו ככדור? אם הצלחנו לאסוף די כסף לקניית כדור אמיתי, הייתה שמחה גדולה, אך אם לכולם היה חור גדול בכיס במקום כמה רופיות, לא אמרנו נואש, ולא ויתרנו על המרדף אחר הכדור, בפעמים אלה היה לנו כדור מאוד מיוחד, כדור עבודת יד, הכיצד? ובכן אנחנו חברת השחקנים, שמנו פעמינו לסנדלר השכונתי, אספנו שם שאריות העור, ומהם תפרנו כדור. היינו מאוד יצירתיים נכון? המשחקים התקיימו במגרש סביב בית הכנסת שלנו, כמובן, בשעות שלא התקיימו בו תפילות.

עלי לציין, שבכל מאודה שאפה אימא שאלמד בביה"ס, עד שאסיים בחינות בגרות. אך אני, לעיתים, במקום ללכת לביה"ס, שירכתי דרכי, והייתי משוטט להנאתי על שפת הים, או במגרש משחקים, וחוזר הביתה עם שעת סיום הלימודים. כמובן, בתקווה שאימא לא תבחין שאני מועל באמונה, ואינני מושיב בדיוק את ישבני על מחצלת הלימודים ואף את ראשי אינני ממלא בחוכמה.

אימא הייתה מתעניינת יום יום מה עשיתי. כיון שלמדתי עם משה חברי, אימא הייתה שואלת אף אותו אם הגעתי לביה"ס ומה היו מעשיי, (הכירה היטב את "התכשיט" שלה). באותה עת הייתי מעמיד פנים שהכול כשורה, או במילה בוטה יותר...משקר בלי להניד עפעף. אך כידוע סוף גנב לתליה, או לשקר אין רגליים,

וכך קרה המקרה המביש הבא: אימא הייתה בהריון עם טובה, אחותי והייתה לה בטן גדולה, היא הייתה בדרכה לביקור קרובים או לעריכת קניות, אך לפתע מה קלטו עיניה במגרש שליד ביה"ס? (יאמר לזכותו של חברי, משה, שלא הוא הסגיר אותי.), כמובן, את בנה, משוש חייה, משוטט לו בבית הספר של החיים!

אף על פי שהיה לה קשה ללכת, מייד אחזה בידי בחוזקה כדי שלא אצליח להשתמט מאחזתה, ומשכה אותי לכיוון ביה"ס, ואילו אני חיפשתי כל דרך אפשרית להשתחרר ולברוח מאימא. התביישתי מאוד מהמצב, ובעיקר ממבטיהם של הילדים, שעקבו אחר המתרחש בסקרנות רבה, ובעוד יותר, בשמחה לאיד.

הייתה זו פעם ראשונה לאימא לבוא לביה"ס ולא ידעה את מיקומו המדויק, לכן נאלצה לשאול, ולחזור ולשאול מספר פעמים את הכוון לבית הספר, כי אני סירבתי לסייע לה. כאשר הגענו לביה"ס התקיים הברור עם המנהל, וסוכם שהמנהל, בכבודו ובעצמו, יערוך ביקור בית

וילמד אותי כיבוד הורים, (או במילים אחרות, "ייתן לי על הראש"). אך כל ההטפות, כל ההנחיות וכל האימונים לא הועילו. אני עמדתי בסורי לבקר בביה"ס ואת ההנאה מהלימודים השארתי לאחרים.

במקביל ללימודים הכללים, מגיל 6 למדנו גם ב"חדר", לימודי קודש, בשפה העברית- תורה ותפילות. כאן הייתי רוצה לספר סיפור עם לקח בצידו. אקרא לסיפור:

האם מותר לשקר לרבי?

משפחת דודי, אליהו, ומשפחתנו, התגוררנו באותו בית. דודי והיה בן גילי אנחנו למדנו שעורי תורה אצל אותו רבי. כיון שהיינו חייבים ללכת יום יום לבית הכנסת ללימודים, ולא אהבנו, (בלשון המעטה), לימודים אלה ב"חדר" שנכפו עלינו, חיפשנו דרכים להשתמט מהם.

לשם כך היה צורך להמציא שקר, וכך עשינו: במקום ללכת ללימודים, שוטטנו על שפת הים, עד שהגיעה השעה לחזור הביתה. באחת הפעמים הרבי מסר להורים על ההיעדרות שלנו.

כאשר הגענו הביתה, המתין לנו סבא כדי להעניש אותנו. אך אנחנו, בתיאום מראש, העמדנו פנים עצובות מאוד, והזלנו אף דמעות שכנוע, שקרה דבר איום ונורא. סבא שהיה אדם רך ואוהב ילדים, התרכך ושאל מה קרה, וכדי לא "לחטוף" מכות, סיפרנו לרבי ולהורים שניצרכנו לנקבינו, ועשינו זאת במקום אסור, ואז באו שוטרים ולקחו אותנו למשטרה, החזיקו בנו כשעה ואף כמעט תלשו את אוזננו.

סבא האמין לבדותה ולא העניש אותנו. אך הרבי לא "קנה" את הסיפור. בהמשך, מדי יום, היה חוקר איפה בדיוק היינו, אני הייתי חוזר על השקר, ודודי היה מהנהן בראשו לאות הסכמה, אך הרבי, שאהבתו לתלמידיו לא הייתה אחת מתכונותיו הטרומיות, ניסה להצליב עדויות של דודי אליהו ושלי, אך כאשר גם זה לא הועיל, הוא הבין ש"החוליה החלשה" הוא דודי, לכן אחז בידו והוביל אותנו לבית הכנסת, העמידו לפני ספר תורה בהיכל ואמר לו: "פה, בשום פנים אופן, אסור לך לשקר, כי אתה נמצא לפני השכינה!" הדוד אחוז חיל ורעדה מייד הודה וסיפר את האמת. הרבי שהיה מרוצה מהתחכום שלו, ומהצלחתו כ"שוטר חוקר", דיווח, למשפחות על השקר הגס. ואלה הפליאו בנו את מכותיהם, וכמובן, קיבלנו גם מנה אחת אפיים, מהרב שעשה זאת בשמחה לאיד אמיתית.

כפי שאפשר להבין, לימודי התורה נחשבו מאוד בקוצ'ין. אי לכך העניקו כבוד רב למלמד ולדרך הוראתו גם אם חינוכו היה נוקשה ביותר. בהמשך מצבי בלימודים הכלליים הוחמר עוד יותר, כי דמי הלימוד החלו להעיק על אימא, והיה לי פיתוי גדול לחדול מלימודים בכלל. כי נוסף על דמי הלימוד הגבוהים, (היה צורך לשלמו חודש בחודשו), היו גם הוצאות נלוות אחרות כמו, קניית ספרי לימוד ומחברות, ונתגלתה גם הוצאה הכרחית גדולה נוספת: בבדיקת ראייה התברר, שעליי להרכיב משקפיים, הוצאה זו הייתה גדולה מאוד עבור אימא. אך דבר מעין זה לא ירתיע את אימא כשלנו, לא זה ימנע ממנה שבנה הבכור ילמד. את הקושי של רכישת הספרים היא פתרה על ידי כך שהיא הגיעה להסכם עם בן דודי אליאב, שעבד בחנות ספרים, שהתשלום עבור הספרים היא תשלום בתשלומים. לגבי המשקפיים, הייתה זו בעיה קשה הרבה יותר, כי העלות שלהם הייתה גבוהה. היה צורך בגיוס סכום גדול הרבה יותר, אך את ידיה של אימא חסרון הכיס לא הרפה. אימא עשתה מאמץ אדיר, ולבסוף היא קנתה אותם לשמחתי. היה זה יום גדול בשבילי, כי מקובל היה בהודו, שצעיר

באחת הפעמים, הייתי טרוד מאוד בענייני הפרנסה, ולא התפניתי לשלם 5 רופיות, חוב לחב' החשמל. בהודו, אם מאחרים בתשלום מנתקים מייד את החשמל ללא התראה.

היה זה יום שני בשבוע, שזהו יום שוק הבננות. לא יכולתי אני עצמי לגשת ולשלם במשרדי החברה, לכן הפקדתי את הכסף בידי משה אחי, שהיה כבן 12 שנים והטלתי עליו למלא את משימת התשלום, ולשוב אלי עם הקבלה.

כל זה היה בסביבות השעה 14:00, המתנתי לו עד השעה 19:00, והנער איננו. התחלתי לחפש אותו. לאחר זמן מה מצאתי אותו מסתתר בפחד אצל קרובי משפחה. לשאלתי היכן הקבלה הוא ענה לי: "שדדו אותי בדרך", ומייד פרץ בבכי. אני ששונא שקרים אני משחר נעורי(!?), לא השתכנעתי, הפצתי בו ואף התחננתי שיאמר את האמת. זה לא עזר.

אז נקטתי בדרך שכנוע אחרת, בדרך דיפלומטית ניסיתי לפתות אותו: "נו טוב, קח לך רופיה אחת והחזר את ה-4 רופיות". גם זה לא הועיל, ואז הפלאתי בו את מכותי. דבר זה, כמובן, הגביר את בכיו עוד יותר. וכדי לחסוך מעצמו מכות נוספות, נמלט משה לביתה של דודה חנה. דודה חנה, שהייתה אישה רחמנייה מאין כמותה, לא יכולה הייתה לשאת את הבכי של משה, והציעה שהיא תיתן את 5 הרופיות. והפצירה בי שארפה ממנו. כאשר נוכחתי לדעת שמשה לא מחליף את הסיפור, התחלתי בחקירות והצלחתי לדלות ממנו את שם הרחוב בו הוא נשדד.

למחרת שעטנו אל הרחוב, לחפש את הגנב. תוך כדי הבירורים שערכנו בסביבה. הגיע בחור שלמד בכיתתי, ואישר את הסיפור של משה, ואת מנוסתו של הגנב. "אך משה", מספר הוא לי, "בשעת הגנבה במקום לצעוק: 'גנב, תפסו את הגנב!', נאלם דום ופרץ בבכי מר, והגנב בינתיים נס ונעלם. 'ומיהו הנער הזה בשבילך?' שואל הוא אותי, וכאשר מתברר לו שזהו אחי. הבטיח הוא לי, שבפעם הבאה אם יקרה מקרה דומה לבטח הוא ירדוף אחרי הגנב ויחזיר את הגזלה.

אני הייתי בהלם גמור, באמת שדדו אותו, ואני, לא רק לא האמנתי לו, אלא החמרתי את המצב והכיתי אותו על לא עוול בכפו.

ואילולא פגשתי באותו חבר ללימודים, ג'ון, עד היום הייתי חושב שמשה הטעה אותי.

כמובן, סיפרתי בבית את אשר קרה, ועדכנתי את דודה חנה בהתרחשויות והיא, לבושת, אמרה לי שהיא כנראה מכירה טוב יותר את אחי, שכן משה איננו מסוגל לשקר, גם אם

מדובר בסכום כסף גדול כל כך כמו 5 רופיות. בהזדמנות זו אני מבקש את סליחת מאחי משה, אם לא עשיתי זאת באותם הימים.

טרם העלייה לארץ ישראל.

בשנת 1948 כאשר נודע לנו שקמה מדינת ישראל, מייד החלטנו שעלינו לעלות ולסייע בבניין הארץ, כי הרי לרגע זה התפללנו וקיוונו כל השנים, לחיות במדינה משלנו במדינה של יהודים, בארץ אבותינו שהכרנו מסיפורי התורה.

כל אחד התחיל לחשוב איך להתארגן לקראת העלייה, וכיצד עושים זאת אם לא היה קשר עם הארץ. אמנם, מידי פעם היו מגיעים יהודים, מישראל או ממקומות אחרים לקוצ'ין, אך אלה באו אך ורק כדי לאסוף תרומות. אך, גם מהאנשים האלה לא יכולנו לדעת הרבה, כי לא הייתה לנו שפה משותפת אתם, אותם חכמים או שליחי קהילות שונות שהגיעו אלינו, דברו ערבית ולפעמים גם עברית, אך את העברית שלהם לא יכולנו להבין, ואם דברו אנגלית רק חלק קטן מאיתנו יכול היה להבין אותם.

כאמור, כאשר נודע לנו על קום המדינה כל חפצנו היה לצאת מהודו ולעלות לארץ, ואם אפשר, אז עכשיו, מייד! כי הרי ידענו תמיד שרגע זה יגיע. לכן, גם אם אמנם נולדנו בהודו והשתרשנו בהודו, הרי התקווה הרוחנית שפעמה בכל לב יהודי, הייתה לממש את החלום של חיים בארץ הקודש!.

באותם ימים היינו בני 19-20, החלטנו לחפש דרך להגיע למדינת ישראל. כדי להשקיע שם את כוחנו ואת כל מרצנו, כי התפעמנו מהידיעה שקמה, מדינה שהיא שלנו, חשנו גם שהיא זקוקה לנו! חיפשנו כל דרך אפשרית להוציא לפועל את הכוונות שלנו, אך לא ידענו במה להתחיל ובאיזה כיוון לפעול.

באותה תקופה הייתה אמנם עליה מכל מיני מדינות בעולם. גם מהודו הייתה עליה, וטרם העלייה רכזו את החפצים לעלות לארץ ישראל בבומביי.

כל זה נודע לנו באמצעות התכתבות מאוד מסורבלת עם מכרים וקרובים שחיו בבומביי. התקשורת באותם ימים הייתה רק באמצעות מכתבים, ומכתבים אלה הגיעו ליעדם רק לאחר כחודש ימים. דבר מתסכל, אך אנחנו לא אמרנו נואש, עצם העובדה, שמרכזים יהודים לקראת העלייה בבומביי עודדה את רוחנו, נתפשנו בסיכוי הזה ושמחנו מאוד, אמרנו לעצמנו "יש סיכוי!" עד אז אפילו בחלומות לא ציפינו שהחלום יתגשם.

החלטנו מספר חברים, ואנוכי להקים מועדון בשם:

SOUTH INDIAN JEWISH ASSOCIATION

מימין למעלה: יעקב, קוצ'ה, שמעון, אליאס, אליאס, אברהמניי, בן ציון, משה, וואו, רחמים

מימין למטה: משה, דניאל, נחמיה, יפת, אליהו, נחמיה, יפת.

מטרתנו הייתה לקדם את חיי החברה והקהילה ובמקביל לפעול למען העלייה לארץ. כל חבר נדרש לשלם 10 רופיה בחודש, עבור הוצאות המועדון, שכללו הוצאת עיתון יומי, ניהול ספרייה קטנה בשפת מליאל'אם, משחקי קופסה, התקשרות עם גורמים מחוץ לקהילה, ארגון אירועים שונים לקהילה ועוד. בלטו בפעילותם אחיה של רבקה אשתי, יעקב, ומשה, ידידי הצמוד. בנות לא השתתפו, (כבודן של בנות ישראל פנימה).

באותם ימים - שנת 1949, התבשרנו שעומד להגיע לעירנו שליח הסוכנות היהודית, מר-אולסוונגר, נודע לנו גם שהוא עתיד להתארח ב-DIWAN'S HOUSE, בית הארחה של העיר ארנאקול'ם. ביקשנו להיפגש איתו, והוא נענה.

הגענו למלון, השיחה התנהלה בשפה האנגלית. אולסוונגר היה אדם מבוגר, והתגלה כאיש נעים הליכות. בו במקום החלטנו לערוך לו קבלת פנים מכובדת ביותר בעיר. קישטנו את הבמה בדגלי ארץ ישראל ודגלי הודו, ייפינו את כל המגרש בעלי קוקוס ובננות. לאחר מכן, שכרנו TAXI, גם אותו קישטנו, ואנו, חברי המועדון, לבשנו בגדים חגיגיים, בצבעי דגל ישראל- כחול לבן, רכבנו על אופניים משני צידי ה-TAXI, ברחוב הראשי של ארנאקול'ם עם דגלי ישראל לצידי האופניים, עד בית הכנסת.

זה היה מרשים מאוד! הוא נאם באנגלית, ואליאס מרדכי תרגם למאליאל'ם לכל הקהל, שהתאסף שם וגילה עניין רב בנאום השליח שעיקרו, כמובן, סיפור הקמת מדינת ישראל. בסיום, עלו לבמה נכבדי הקהילה, מחאו כף לחצו ידיים וכו'. השמחה הייתה רבה, והאווירה חגיגית ביותר. נפרדנו מתוך ידיעה ותקווה שמכאן ואילך ייפתח דף חדש ליהודי קוצ'ין.

בלהט הציוני ביקשנו להדביק את כל 5 הקהילות, שהיו בקוצ'ין, והנה נפלה לידינו הזדמנות פז לקרב בין שתי קהילות עוינות זו לזו. להלן הסיפור:

החרם.

בין חבריי וידידי הטובים, כאמור, נמנה משה, שהיה שותף לנו באידיאולוגיה ובלהט הציוני. בתקופה זו היה חרם בין קהילת, צ'נגלאם ובין יתר 4 הקהילות האחרות. לקהילת צ'נגלאם זו, השתייכה ארוסתו של משה.

משה היה מאוד מעוניין לשאת אותה לאישה, ולנו הייתה זו הזדמנות פז לשבור את מסורת החרם המזיקה, שסיבותיה ומחולליה נשכחו מכולם.

ההורים משני הצדדים, התנגדו לנישואין אלה מכמה סיבות: סיבה אחת, המיועדת הייתה בוגרת ממשה במספר שנים, דבר שלא היה מקובל כלל ועיקר בקרב הקוצ'ינים. סיבה שנייה, ההורים חששו מאוד שזוג כזה לא ישתייך לאף אחת מהקהילות. והרי לא ייתכנו חיים מחוץ לקהילה.

אנחנו שביקשנו לסייע לו היינו אובדי עצות. פנינו לעזרתו של אהרון, שהיה עורך דין ואחי הכלה, כדי לטכס עצה, איך לקיים את החתונה בכל זאת. החלטנו שיש להעמיד את שתי הקהילות בפני עובדה מוגמרת. וכך במבצע חשאי, ובסודי סודות חילקנו בינינו תפקידים, קנינו פרחים לקישוט, הזמנו תזמורת, הכנו כיבוד, מינינו שושבינים, הכל היה ערוך ומוכן.

לדאבונו ההתארגנות החשאית ומטרתה, נודעו למשפחת החתן, והם, שרצו למנוע נישואין אלה, מצאו פתרון פשוט משלהם לבעיה זו, הם פשוט כלאו את החתן המיועד בחדר, ולא התירו לו לקיים איתנו –"המחתנים" כל קשר.

אנחנו חיכינו וחיכינו עד בוש, והחתן לא היגיע. בהמשך, כל מילות ההתנצלות שלו לא הועילו לו, התקשינו מאוד לסלוח לו זמן רב. בכישלון ביטול החרם, ראינו הפסד גדול לנו, ולשתי הקהילות. ורק זמן רב מאוחר יותר הצלחנו גם לסלוח לו.

חבלי המשיח מתארכים.

אם לא צלח בידינו להשכין שלום בין הקהילות, ולבטל את החרם ביניהן, קיוונו שנצליח יותר במימוש רעיון העלייה לארץ.

לשם כך עברנו לפעילות אקטיבית, ישבנו וכתבנו לגורמים שטיפלו בעלייה, שאנחנו קבוצה של 30 בחורים צעירים המעוניינים לעלות לארץ ישראל. התשובה הייתה שאמנם יש עלייה מהודו, אך אין עדיין אפשרות לטפל בעלייה מהקהילה שלנו. הם בקשו מאתנו להמתין בקוצ'ין: "יש לכם סיכוי לעלות, אך אל תבואו עדיין לבומביי, נודיעכם על מועד מתאים יותר".

כיון שלא צפינו עיכוב, עזבנו את מקומות העבודה בקוצ'ין, בידיעה שאולי מחר יודיעו שהגיעה השעה לעלות ואנחנו עלולים להיתפש לא מוכנים. ביקשנו להיות מוכנים לכל קריאה, ושחלילה לא יהיה מצב שהמטוס ממתין ואנחנו טרם סיימנו את ענייננו.

אליהו לדוגמה, (שהיה בקבוצתנו ולימים שימש כמורה ביסוד המעלה), הפסיק את לימודיו באוניברסיטה כי משאלת ליבו, לחיות בארץ ישראל, בערה בכל עצמותיו. אני, שהייתי בעסקי הבנות, (ובדיוק באותם ימים החל העסק להתפתח יפה), הפסקתי את עבודתי כדי שלא אהיה קשור לעסק. ניתקתי את קשרי עם הסוחרים ועם בעלי המטעים. כך גם כל חברי הקבוצה האחרים. הבנו שאל לנו להסתפק בהתכתבות, כי המענה למכתבים היה תמיד: "ניקח אתכם, אך לא עכשיו".

התשובה שעלינו להמתין (כמעט עד בוש) הפיחה בנו תקווה, כי ממנה השתמע שיש סיכוי שנעלה לארץ ישראל. בינתיים היה קשה מאוד להתקיים.

את הרעב הפיזי יכולנו להשביע רק "במאכל" התקווה והחלום. התחלנו לברר בכל מיני מקומות אילו אפשרויות עומדות בפנינו. שמענו שהעלייה מבומביי נמשכת, אך אלה היו יהודים מאפגניסטן ופקיסטן, מדינות מוסלמיות, שהיה חשש גדול לחייהם באותן מדינות, וכיון שלא הייתה אפשרות להעלות אותם ישירות משם לישראל, הם הגיעו לבומבי והסוכנות היהודית הטיסה אותם לישראל.

הבנו שהסוכנות חייבת לבצע משימה דחופה זו, ולהעלות יהודיים שהם למעשה בחזקת פליטים שהגיעו אל גבול הודו, מאזור המלחמה בפקיסטן. מבחינת הסוכנות היהודית, אנחנו היינו ילידי הודו, יש לנו כביכול בית ויש לנו איפה לגור וממה לחיות. ידענו את כל העובדות האלה, אך לדאבוננו גילינו, שאנחנו, מרגע שניתקנו את כל הקשרים שלנו, הן בעסקים והן בלימודים ומכרנו את בתינו, למעשה אף אנחנו היינו במצב דומה למצבם- היינו אף אנו פליטים שם. כך חלפו 3-4 חודשים, בינתיים קראנו בעיתון הודי את הנאום של בן-גוריון האומר, שכל יהודי הרוצה לעלות ארץ ישראל שערי הארץ פתוחים לפניו. זה חיזק אותנו מאד.

בן גוריון עומד על הראש

ייתכן, שהיום נראים דיבורים מסוג זה כפאתוס, מסתכלים על הדברים אחרת. אך באותם ימים הערך של דיבור מסוג זה היה גדול מאד! משפט כזה צלצל באוזננו, ובאוזני כל יהודי שנמצא בגולה ורוצה לעלות ארצה, כהזמנה מממש.

בן-גוריון, ראש ממשלת ישראל (!), אומר דברים כאלה, נוקט במילים "בואו!, עלו!" מילים אלה הם שעודדו אותנו לחסל ולנתק את כל קשרנו בקוצ'ין.

כיון שתשובה חיובית מהסוכנות עדיין לא קיבלנו. בדקנו כיוון אחר. האח של רבקה אשתי, שמו משה, ידע אנגלית. אמרנו לו: "ראה אנחנו מחכים כך 4 חודשים ובלבינו רק תקווה, אך התקדמות מעשית בענייננו אין. נערוך מגבית בינינו, ובכסף שנאסוף נממן נסיעה שלך לבומבי, אתה תברר מקרוב עם הסוכנות, מה הסיבה לעיכוב, וכיצד אפשר לקדם את ענייננו". משה נסע לבומבי לברר את כל הדברים. אנחנו המתנו מלאי תקווה שמשה יחזור עם תשובה חיובית. אך הוא חזר וסיפר לנו שבבומבי חצרות בתי-הספר היהודיים, ובתי-הכנסת מלאים יהודים שבאו מהארצות המוסלמיות וזו הסיבה האמיתית לעיכוב, ונאלץ להמתין עוד ועוד. "אוי ואבוי, לחכות?! כיצד נחכה?! אנחנו כבר מחכים ששה חודשים, הרי כבר התנתקנו מהכל, כמה זמן עוד נחכה?!"

בלית ברירה הבנו שעלינו להיאזר בסבלנות. כל שנותר לנו היה להמשיך בכתיבת מכתבים. אך גם בזאת היה קושי כי עד שכותבים ועד שמגיע מענה מהם, הרי חולפים חודש וחצי ואף חודשיים.

ניסיון נוסף שעשינו היה להיעזר בעורך דין יהודי באזור קוצ'ין, שעזר לקבוצה שהתארגנה שם לעלייה. הוא טיפל בכל העניינים וסידר את כל הסידורים הנדרשים. הם עזבו את עירם, אך אנחנו לא ידענו בדיוק מה היה מצבם, כי הרי לא היה לנו קשר איתם, ידענו רק שהם נסעו מעירם.

בינתיים, הורינו ושכנינו, גם היהודים וגם הגויים, התחילו לדבר על ליבנו שכל ההתארגנות שלנו בארנאווקל'ים אינה במקומה, כי מקובל היה בהודו, כאשר הורה מזדקן מי שמקבל את האחריות לנהל את המשפחה הם הבנים ובעיקר הבן הבכור.

פרצו חילוקי דעות בין המשפחות שלא היו להם בנים בקבוצה שלנו ואשר היו מעוניינים שנושא העלייה יתקדם, לבין הורינו שחששו מצעד זה.

היינו כשלושים צעירים בקבוצה, ופירושו של דבר 30 משפחות מעורבות. ועל אחת כמה וכמה אני שהייתי הבכור במשפחתי. פנו אלי קרובי משפחה ואמרו לי: "איזו טעות אתה עושה? זוהי טעות גדולה, למדינת ישראל אתה עתיד להגיע על כנפי נשרים, אך כל זאת בבוא הזמן, דהיינו, כאשר יבוא המשיח, תזכה גם אתה לעלות לארץ האבות. אתה לא צריך לפעול לשם כך, ומה שאתה עומד לעשות עכשיו, הוא מנוגד לתפישה המסורתית ולתפישת הקהילה כולה ולרצונה, אסור לך לעשות זאת. צריך לחכות עד שיגיע הזמן וכולנו נעלה".

הסברתי להם את מניעיי, אבל זה לא עזר. הסברתי שכל כך הרבה זמן אני מחכה לרגע הזה, והנה הגיע הזמן ואנחנו נעשה זאת, עלה נעלה! אמרו לי: "מה יש לך שם? מה תעשה? אתה רק עלול להפריע להם. לא יהיה לך בית ויצטרכו לתת לך בית, יצטרכו לתת לך עבודה ואוכל. לעומת זאת, כאן יש לך הכל. חכה כאן, וכשתזכה לעלות לארץ ישראל הכל יהיה מוכן בשבילך שם". עניתי להם: "לא, להיפך! אני צריך ללכת, לבנות במו ידי את הארץ,

אני חייב ללכת ולהכין את הכל עבורכם, וכאשר תבואו אתם, תמצאו שהכשרנו היטב את הארץ".

הוויכוח נמשך היו כאלה שלא היו מוכנים לשמוע את טענותינו. להיפך, היו אף כאלה שכעסו עלינו וטענו שאנחנו נוטשים אותם.

אנחנו בליבנו חשבנו שההיפך הוא הנכון, אנחנו עושים זאת מדאגה להם, אנחנו נכשיר את הקרקע ונקל עליהם את קליטתם בארץ, ובהחלט כאשר נהיה מוכנים והזמן יתאים לכך, נזמין אותם להצטרף אלינו. הם לא קיבלו את נימוקינו ובינתיים, חיכינו וחיכינו ולא קיבלנו שום אות, וכאמור ניתקנו את כל הקשרים בעבודה, בלימודים וכו'. בעקבות מעשה זה מצבנו הכלכלי במשפחה הורע ואז אמא ראתה פתח לתקווה כלשהי בנישואין שלי.

החתונה שהתבטלה.

רוב הנישואין בהודו התנהלו באמצעות שידוכים, להורים משני הצדדים היה חשוב ביותר להכיר את המשפחה של הצד השני, כי מוסד הנישואין נתפס כהתקשרות קדושה וחד פעמית בין המשפחות. אם הייתה הסכמה והתאמה בין המשפחות, יכול היה הזוג הצעיר להתנהל ביתר הבנה.

בני המשפחה המורחבת לא פעם, נהגו גם להתערב בריב שפרץ בין בני הזוג וניסו ולהשכין שלום בין בני הזוג בעתות משבר. ברוב המקרים נהגו ההורים משני הצדדים להיפגש ולהחליט ולסכם את תנאי ההתקשרות. על פי רוב, בת הזוג לאחר הנישואין הייתה עוברת להתגורר בביתו של בן הזוג, תפקידה היה לסייע לחמותה בניהול משק הבית.

בני הזוג היו בדרך כלל מקבלים את החלטה ואת הבחירה של ההורים ללא עוררין. היה מקובל שהבחור מתחתן בערך בגיל 20 ואילו הבחורה, כבר בגיל 14 הייתה נחשבת לבשלה לנישואין.

עוד טרם עלייתי מהודו, אבא והמשפחה כולה בקשו לראות שמחות גם במשפחה שלנו, כי המסלול הטבעי הוא שבגיל 18 העלם עולה לתורה, קורא פרשה והפטרה בבית הכנסת. בד"כ זהו אירוע חגיגי גדול ואחריו מתחילים לנהל משא ומתן ולבדוק מיהן המועמדות האקטואליות שאיתן כדאי וראוי להעמיד את הבן מתחת לחופה.

לצערי, אבא לא הספיק להשתתף בשני אירועים אלה, כי הוא נפטר קודם, וממש עוד בתקופת האבל על אבא קראתי פרשה והפטרה בבית הכנסת בלי גינונים חגיגיים, ומכאן ואילך היה זה, באופן טבעי, תפקידה של אמא למצוא לי שידוך ראוי.

לשם כך הסתייעה אמא בבני משפחה בוגרים. כי כאשר מלאו לי 23 שנים ועדיין לא נישאתי, אמא החלה לדאוג, נחשבת בעיניה לרווק מזדקן, והחלה במסע של לחצים שאתחתן כבר.

לי היו חששות כבדים כי לא הספקתי להתבסס כלכלית, לא הכשרתי את עצמי למקצוע מפרנס, והבית בו התגוררנו לא יכול היה להכיל משפחה נוספת. למרות כל זאת בתום האבל על אבא, פנו אלי דודי ואמי ואמרו לי שמציעים לי את בתו של יוחנן להיות לי לאישה. הם גם עתידים לשלם 600 רופיה מוהר-מתנת חתונה. הדוד ואמא כבר נתנו את הסכמתם ואף אני מתבקש להיענות להצעה.

היה לי קשה להחליט, אך השיקול הכלכלי, ההזדמנות לעזור לבני המשפחה הכריע ונתתי את הסכמתי לשידוך. התחלתי לחשוב כיצד להיערך לחתונה. לחברים הקרובים ביותר הודעתי על החתונה, הורי הכלה מסרו לידינו 600 רופיה ועמדנו לקבוע תאריך לחתונה, אך לפתע, אמה של הכלה נפטרה וכל משפחתה הייתה שרויה באבל שעתיד היה להמשך שנה שלמה.

היו אלה הימים של טרום העלייה לארץ והיינו בעיצומן של ההכנות הקדחתניות, את הבית מכרנו, עברנו לבית אחר למשך 6 חודשים נוספים. אבא ז"ל איננו, אני אובד עצות. להתחתן לפני עליה לארץ לא יכול מפאת האבל של הכלה המיועדת, להישאר בקוצ'ין כבר אי אפשר כי אין כבר קורת גג.

בלית ברירה ביטלתי את החתונה, והחזרתי את 600 הרופיה. לא העמדנו תנאים לאף אחד מן הצדדים, סיכמנו שאם יתאפשר הדבר נינשא בארץ.

מסיבה כלשהי, הכלה ומשפחתה לא יכלו לעלות ארצה גם בתום שנת האבל. הם עלו רק מאוחר הרבה יותר. וכך קרה שחתונה זו נדחתה ואחר כך התבטלה.

חבריי מקרב
הגויים ערכו לי
מסיבת פרידה

העלייה.

כאמור קרובי המשפחה ובני הקהילה הפעילו לחץ חזק וניסו לשכנע אותנו לבטל את התוכניות שלנו לגבי העלייה לארץ. הקבוצה החליטה לנסוע לבומבי ויהי מה, וכך קרה שבליט ברירה עשינו מעשה שלא יעשה, פשוט רימינו את הציבור שלנו. יום אחד קמנו ואמרנו שקיבלנו טלגרמה שאנחנו יכולים לעלות ארצה. עשינו זאת כי לא מצאנו דרך אחרת וראינו שכל זמן שאנחנו יושבים בקוצ'ין, לא יזוז דבר, ידענו גם שהנוכחות שלנו בקרבת האחרים לעלייה, תפעיל לחץ חזק יותר עליהם ויזרז אותם להתחיל בתהליך העלייה שלנו לארץ.

וכך באנו כולנו לבומבי. את פנינו קיבל ידיד שלנו בשם שמעון חי. לו אנו חייבים תודה על הטיפול המסור שהעניק לנו. באין מוצא אחר שיכן אותנו בחצר בית הכנסת. מאוחר יותר הצליח לארגן עבורנו כותת לימוד בבית הספר היהודי למגורים.

קבלת הפנים של פעילי הסוכנות לא הייתה אוהדת במיוחד, הם באו אלינו בטרוניות וטענות שעשינו טעות גדולה: "מדוע הייתם צריכים לעשות זאת? אתם עלולים לסבול כאן, מדוע עזבתם את בתיכם?" אנחנו הסברנו להם את רצוננו ואת הסיבות שאילצו אותנו לעשות זאת, כפי שכבר הסברתי קודם.

המשכנו יום יום לגשת לשליחי הסוכנות ולבקש רישיון לעלות לארץ. הם חזרו ואמרו: "ניתן לכם רישיון, כרגע יש קשיים בתחבורה, אווירון לבומבי מגיע לעיתים רחוקות ביותר בתדירות של פעם בחודשיים וכאשר סוף סוף הוא מגיע, אין לנו ברירה, אלא לשלוח לארץ קודם כל את האנשים שבאו מהארצות המוסלמיות, אתם עוד צעירים ויכולים לחכות.

אמרנו להם: "להיפך! דווקא אנחנו חייבים לעלות כי בנו, הצעירים שיכולים לתרום בבניין הארץ, יש צורך למדינה שקמה זה עתה, עלינו להגיע לשם, כי לנו יש מה לתרום" אך להם היו שיקולים אחרים שלא תאמו לרוח החלוצית שפעמה בנו.

כך חלפו עשרה חודשים. כאשר חיינו מתנהלים בחצר בית הכנסת בבומבי בשעמום, בחוסר מעש ונתונים לחסדם ולטוב ליבם של יהודים עשירים בבומבי. הכסף אזל כבר מזמן. נהגנו לקום בחמש בבוקר, לקבל אוכל ואת צרכינו האחרים מתורמים, מסתובבים הלך וחזור בתקווה שיזדמן לנו דרך כלשהי לקדם את העלייה.

לשמחתנו במפתיע, גילינו שם שליח מהארץ, שארגן את הנוער היהודי בהודו לעלייה. שמו היה אריה לוי (אגב, הוא ביקר מאוחר יותר במעיין-ברוך, אחרי שהגענו לקיבוץ, והרצה במועדון. הסברתי לו את מצבנו העגום שהכסף הלך ואזל, וכי חלפו כבר עשרה חודשים והתקיימנו רק מחסכונונינו ומתרומות, וסיכויי לעלייה לא נראה באופק. הוא אמר לי: "שמע, אעשה לך טובה אם יש לך אומץ לעשות את מה שאומר לך". ענית: "יש לי כל האומץ הנדרש, כדי לעלות ארצה אעשה הכל"!

הוא המשיך: "אני מציע שאכתוב למזכיר "הבונים" שישלח ויזה רק לך ולצעירים שאתך, כי צעירים נדרשים היום לעיבוי ישובים קיימים בארץ, אתה תעלה לבד לארץ, ללא בני משפחתך האחרים, וכאשר תגיע לקיבוץ תפעל משם כדי להעלותם

קבלתי את עצתו. כי הוא הקרין אמון וביטחון שאצליח לממש תוכנית זו. התלבטתי הרבה כיצד להודיע לאמא, שאני עומד לעלות בגפי ו"לנטוש" את המשפחה בבומבי. להפתעתי אמא הבינה שזה הרע במיעוטו, וכנראה גם סמכה עלי שאעשה כל מאמץ, לאחד את המשפחה מחדש, וכך היה.

אריה לוי, הזכור לטוב, כתב לכפר בלום את הבקשה שלנו. (באותם ימים הייתה שם קבוצה קטנה של הודים והוא קיווה שקבוצה זו תקל עלינו את הקליטה בארץ). מזכירות כפר בלום נאותה לקבל אותנו, וכך עלינו, קבוצת הצעירים כולה יחד לארץ. ואמי ואחיי נותרו מאחור בבומבי, כאשר הם חיים בחצר בית-הכנסת בתנאים קשים ביותר.

כאשר הגענו לשדה התעופה בלוד, פגש אותנו שליח של הפועל המזרחי, הוא ידע היטב שאנחנו, יהודי קוצ'ין, באים מרקע דתי, שומרי מסורת ובעלי תודעה יהודית עמוקה. הוא הבין גם, מתוך שיחה עם מוסדות הקליטה בארץ, שמתעתדים לשלוח אותנו לקיבוצים חילוניים.

היה זה הרגע הראשון ששמענו שקיימים יהודים שאינם מקיימים מצוות התורה. דבריו של השליח הפתיעו אותנו, מפיו נודע לנו שבקיבוץ אליו אנחנו מופנים, אין בית כנסת, האוכל שם

לא כשר, אנחנו עלולים למצוא את עצמנו עובדים בשבת ויותר מכך, נראה אף חברים שמחללים שבת בפרהסיה: מבעירים אש בשבת ורחמנא ליצנן מעשנים בשבת.

הדברים זעזעו אותנו, חלק מהקבוצה שלנו, החליטו בו במקום שרגלם לא תדרוך במקום מעין זה, ונענו להצעתו של נציג הפועל המזרחי ועברו לקיבוץ דתי-כפר דרום.

אנחנו חשנו שעלינו להיות נאמנים לשליח שטרר רבות וארגן את עלייתנו לארץ, ומעשה מעין זה נראה לנו ככפיות טובה כלפיו, שהרי בזכותו דורכות רגלינו בארץ הקודש. לכן החלטנו שנמשיך ליעד המקורי, דהיינו, לכפר בלום. עם הנושא הדתי החלטנו שנתמודד בבוא השעה, שכן האמנו שאי אפשר יהיה לכפות עלינו חיים חילוניים.

בינתיים התברר שהייתה פניה אל מזכיר "הבונים" של קיבוץ מעין ברוך, ששיווע לתוספת חברים כדי לעבות את המשק, וזה ניאות להפנות אותנו למעין ברוך, וכך מצאנו את עצמנו מול משה זיגלמן, מזכיר מעין ברוך באותם ימים, והנהג ראובל"ה, שניהם באו לקבל את פנינו בשער העלייה - (מחנה קליטה ומיון של עולים חדשים בשנים הראשונות של קום המדינה). שניהם הסבירו לנו בשפה האנגלית את שינוי הכוון. הם קיבלו את הסכמתנו והולילו אותנו אל המשאית שהמתינה לנו, הסיעה ו"הנחיתה" אותנו במעין ברוך.

החיים בקיבוץ.

על חיי הקיבוץ ידענו מעט, השליח בהודו, טרם העלייה, תיאר והסביר את האידיאולוגיה של התנועה הקיבוצית, אך עם זאת הופתענו רבות ממימוש האידיאולוגיה הלכה למעשה.

עם הגיענו לקיבוץ שיכנו אותנו בפחונים שהכילו מיטות בלבד (מצעים קיבלנו רק למחרת). בהמשך קיבלנו גם ארגזים שתפקידם הקודם היה להכיל תפוזים, אך בשעת דחק, אם מעמידים אותם לגובה, הם מקבלים מעמד גבוה יותר והופכים לארון בגדים.

מזכירות המשק גם מינתה את חברת הקיבוץ, מזל ג'קסון, שתדריך ותלווה אותנו בצעדינו הראשונים. מזל ערכה לנו היכרות עם מסעדת הגרומה, קרי חדר האוכל בקיבוץ, עדכנה אותנו בלוח הזמנים של הארוחות, הכירה לנו את ענפי המשק השונים, את בעלי התפקידים במשק, כמו מזכיר המשק, גזבר, סדרן העבודה וכו'. הסבירה לנו גם כיצד הם נבחרים, וכיצד נופלים ההחלטות בקיבוץ באופן דמוקרטי באספת חברים, (בדרך כלל במוצאי שבת). צלצולי

הפעמון העגול (מעין גונג) שעמד בפתח חדר האוכל הוא שמזמין את החברים לאספה, הצלצול בפעמון זה הוא גם שמזעיק את החברים גם למטרות אחרות, למשל, כאשר נדרשים מספר חברים גדול לביצוע משימה כלשהי, כמו כיבוי שרפות, יציאה לגיוס-דילול תפוחים, קטיף תפוחים וכו'.

גולת הכותרת של סיור זה היה ההיכרות עם "מוסד" המקלחת המשותפת. אנחנו, הקוצ'ינים שהיינו שם נרדף לצניעות כמעט נזירית בנושא חשיפת גופנו בעירום, (שהרי בהודו נהגנו לרחוץ את גופנו עם הבגדים עלינו). גילינו, לזוועתנו, שחברים עומדים במקלחת כפי שברא אותם הבורא, ומידי פעם בין סיבון הגוף לשטיפתו, ובין ניגוב הגוף ללבישת הבגדים הם מציצים דרך חורים שבקיר הצרף. הסקרנות הובילה גם את עינינו לבדוק מה מעבר לקיר.

הו הו איזו פלצות אחזה בנו כאשר לזוועתנו גילינו שמעבר לקיר רחצות אף הנשים את גופן... כמובן בעירום מלא.

אם לדוד המלך מותר אז

בוכים על החלב שנשפך.

כפי שספרתי קודם, אל הקיבוץ הגענו ישירות משער העלייה ולא ערכנו לנו בדיקות רפואיות כפי שהיה מקובל לעשות זאת בשער העלייה עצמו. לכן היה עלינו להשלים בקיבוץ בדיקות אלה או ליתר דיוק בקרית שמונה, עיר המחוז.

מזל ג'קסון התלוותה אלינו כמדריכה במסע זה.

"העמסנו" את עצמנו על גבי עגלה שנמשכה על ידי טרקטור. היו עמנו גם "טרמפיסטים אילמים" - כדי החלב שעשו דרכם לבית הילל, שם הייתה ממוקמת המחלבה המרכזית.

הדרכים בשנות ה-50 היו משובשות ביותר, מהמורות ובורות לכל אורך הכביש, וכיון שהחיבור בין הטרקטור לעגלה היה באמצעות פין ללא סגר, באחד מקטעי הדרך הטרקטור עלה על אבן, קפץ הטרקטור, קפץ גם הפין, קפצנו אף אנו ו"נשפכנו" עם כדי החלב החוצה. כמובן האנדרלמוסיה הייתה רבה. נרטבנו מהחלב וקצת גם מהדמעות שלנו, עד אשר נזעקו חברים מהקיבוץ ובאו לחלץ אותנו, הרגיעו אותנו טיפלו בנו היטב, ואף רחצו אותנו- כמובן במקלחת שהוזכרה קודם.

עבודה.

הקיבוץ הוא ישוב חקלאי. אנחנו בהודו עסקנו בעיקר במסחר ולא היה לנו מושג כיצד מעבדים קרקע, וגם לא כיצד מטפלים בבעלי חיים שמגדלים לצורכי פרנסה. מסיבה זו בהתחלה היה לסדרן העבודה קושי גדול לשבץ אותנו בעבודות החקלאיות.

עם הזמן ועם ההתנסות בעבודות השונות, הפכנו לעובדים חרוצים ונוחים.

במשך שנות חברותי בקיבוץ הצלחתי להתנסות בעבודות שונות עבדתי כמעט בכל ענפי המשק הידועים.

העבודה בפלחה:

בתקופה שהתחלתי לעבוד בפלחה, היו למשק שלנו 3000 דונם אדמה על יד קיבוץ גבים.

סדרן העבודה התרשם שמבנה הגוף שלי מתאים לעבודה בפלחה, לכן שלח אותי אל החבר ראובל'ה שהופקד לעבד את האדמות שבסמוך לגבים. המסע לשם היה ארוך, בדרך חנינו בתל אביב אצל סבתא של אראלה, שטרחה להאכילנו ולהלין אותנו (דבר שהיה מקובל באותם ימים, דהיינו, גם הורי המתיישבים היו מגויסים ונתנו כתף להצלחת תוכנית ההתיישבות). למחרת המשכנו לשטחי האדמה שלנו. כמובן, כל זה היה חדש לי, מימי לא נהגתי בטרקטור והיה זה תפקידו של ראובל'ה לשמש לי מורה לנהיגה. ראובל'ה לא ניחן כלל בתכונה הנדרשת ממורה – סבלנות, וכיון שחסרה לנו גם שפה משותפת, הוא נואש ממני וכבר כעבור כ- 20 דקות מצאנו עצמנו חוזרים לקיבוץ גבים מבלי שהצלחנו למלא את המשימה אליה נשלחנו. עם הכניסה לקיבוץ, לשמחתי הופיע מולי לייב גולן והוא בסבלנות רבה לימד אותי את הנהיגה בטרקטור בעיקר בשפת החיקוי- שפת הידיים והרגליים. למרבה

הפלא צלחתי במעשי, וכך כעבור 3 ימים נתן לייב את האישור שאני כבר טרקטוריסט מדופלם ואני יכול לחרוש את השדות וכך היה. אלא מה, כל עוד חרשתי בדי פור (D-4) בקווים ישרים, הטרקטור ציית לי. התלמים היו ארוכים (כל תלם חרשתי במשך שעה). ראובל"ה שהשקיף מרחוק גילה שהטרקטור סר למרותי נראיתי לו גם נינוח.

הוא רווה נחת מהמצב, וסמך שמכאן ואילך הדברים יעלו על דרך המלך. אך לדאבוני, לאחר שחרשתי מספר תלמים התברר, שיש שם ואדי, לדבר מעין זה לא התכוננו, לא הטרקטור ולא הטרקטוריסט, וכיצד דורשים מהטרקטור לבצע פניית פרסה כאשר אין שפה משותפת בין השניים? הטרקטור קיבל החלטה והתהפך ונחת לוואדי. אני בעור שיני קפצתי ברגע האחרון מ"הבוגד" וניצלתי. ראובל"ה המתין כחצי שעה ואני אינני בא, הוא הבין מייד שקרה משהו ופתח בריצה מהירה לכווני, נפגשנו בחצי הדרך. חששתי שהוא ירים את קולו עלי, אך הוא שמח שניצלתי, וכאשר ראה את הטרקטור שוכב בפישוט גלגלים בוואדי תמה: "איך יצאת מזה בחיים?" כנראה אלוהים אוהב אותך, אין לזה הסבר אחר!" חזרנו לגבים, לייב דאג לחלץ את הטרקטור, אני חזרתי למעין ברוך, ה-די פור התנצל, אני סלחתי, הוא לא חזר יותר לסורו, והיום החברות בינינו כה עמוקה עד שאי אפשר להפריד בינינו.

הרועה שלא ראה את עדרו.

עבודה אחרת שהייתה עבורי אחת החוויות הנחמדות הזכורות לי, היא עבודתי בדיר.

היו לנו בדיר כ- 250 כבשים, אחראי על הענף היה אמנון שמוש (הסופר). חברים נוספים שלימים נהיו אף הם מפורסמים ואשר אימצו שרירי כפות ידיהם בחליבה כמוני, היו עזרא סדן שמילא תפקיד מנכ"ל משרד האוצר, והאומן מנשה קדישמן שעבודתו בענף הדיר באה לידי ביטוי בציוריו. שני האחרונים היו חברי גרעין שהגיעו לקיבוץ, במטרה להכשיר עצמם בעבודות חקלאיות ולבחון את חיי הקומונה מקרוב, לקראת הקמת קיבוץ משלהם- קיבוץ נחל עוז. כל זה, כמובן, אם האידיאולוגיה הקיבוצית וההתנסות המעשית בחיי הקיבוץ יעלו יפה.

העבודה בדיר כללה מספר פעולות לא מבוטל: בראש ובראשונה היה עלינו לדאוג לניקיון הדיר, להאכיל את הכבשים, ולנהל את הרישומים, ואז הגיעה העבודה העיקרית והקשה ביותר - עבודת החליבה. עבודה זו נעשתה לעיתים בקור חודר לעצמות, שכן לא ניתן היה

לחמם מבנה פרוץ כמו הדיר. היינו יושבים על שרפרף נמוך, מרכינים את הראש לגובה הכבשה, סוחטים את העטינים ומכוונים את סילון החלב לדלי שהיה מונח בין רגלינו.

כמובן, שבפעמים הראשונות שעדיין לא היינו מיומנים די הצורך, החלב ניתז לכל עבר ובעיקר הרטיב אותנו. פעולה אחרת הייתה היציאה למרעה עם העדר. לשם כך קמנו ב- 4 לפנות בוקר (שומר הלילה הוא שהיה מעיר אותנו, כי לא חלמנו עדיין, שאפשר ששעון מעורר יעורר אותנו, או דבר מתקדם הרבה יותר כמו הזמנת השכמה באמצעות טלפון).

הגענו לדיר, כמובן, מנומנמים וביצענו את העבודות החליבה כמעט "על עיוור", במשך כשעתיים ואז היינו יוצאים עם העדר למרעה.

כאן ברצוני לספר אירוע בלתי נשכח:

באחד הימים היה עלי לצאת עם העדר למרעה והנהוג היה, שלקראת ארוחת הצהרים היה עלי לגשת לכביש ושם נהג תורן היה מושיט לי את ארוחת הצהריים, כי בשונה מהכבשים שלנו, אני לא הייתי "אוכל עשב", וכך בעוד הרחלות רועות באחו, נהגתי לגשת לכביש לקבל את ארוחתי באחד הימים אני ממתין ואין רכב ואין נהג ואין אוכל! חכייתי כחצי שעה, ובלית ברירה שבתי לכבשים בלי להשביע רעבוני, נתתי להן למלא כרסן וחזרתי לקיבוץ.

כעבור כ- 4 שעות. פגשתי בחדר האוכל את מי שהיה אמור להסעיד אותי, לשאלתי כיצד זה קרה שלא הגיע לנקודת המפגש, השיב שהוא אכן הגיע אלא שאני בוששתי להגיע לכן הוא לא המתין לי וחזר כלעומת שבא.

למחרת כבר לא סמכתי על המזל והקדמתי להגיע לכביש מוקדם יותר. אך גם הפעם, להכעיס, אדון נהג לא הגיע. בטני המקרקרת סירבה לשוב ריקה אל העדר והשתהיתי זמן רב יותר בהמתנה לנהג התורן, כל זה לא הועיל לי.

שבתי לעדר אך הן כנראה איבדו את סבלנותן הבנתי שהן נואשו ממני, ובחרו מנהיג מהימן יותר ושבו אל הדיר בכוחות עצמן. נעלבתי מעט, וחזרתי אף אני למשק.

ניגשתי לדיר לנזוף ב"בוגדניות", אך למרבה תמיהתי הן לא קבלו את פני בדיר. הדיר היה ריק. שעטתי אל אמנון האחראי ודיווחתי לו את אשר ארע, אמנון הזעיק מייד את החברים באמצעות הפעמון (הגוגג) והורה להם להתפזר בשטח ולחפש את הכבשים האובדות.

לא חלף זמן רב והתברר שהן העדיפו להתארח בדיר של מארח במושב הסמוך, בכפר יובל, כמובן שסיומו של אירוע זה היה שהכבשים הוחזרו "למולדתן", אמנון שמוש ואנוכי הלכנו לבית הכנסת להודות ולברך שפרשה זו הסתיימה באופן הזה. כמובן, גם טרחנו "לצ'פר" את המשיב אבדה לבעליה.

בהמשך עבדתי גם בגן הירק בלול ובברכות דגים.

דייג אוהב דגים?

האחראי על ענף הדייג באותם ימים היה עמוס זיליסט.

העבודה שם הייתה רבה, היינו מאכילים את הדגים בתערובת. את התערובת נשאנו בדליים, דשדשנו במים הרדודים כשעל גופנו רק תחתונים. לעבודה בבריכות הדגים נהגנו לקום ב -

12 בלילה כי היה צורך לארגן את משלוח הדגים בשעות הללו כדי שהדגים יגיעו לשוק בשעה 4:00 לפנות בוקר .

היו אלה ימי חורף קשים והקור היה בלתי נסבל, כדי להתחמם נהגנו לשתות קוניאק, שהשפעתו קצרה ביותר, מייד בתום השתייה היינו נכנסים למי ה"קרח" ומושכים את הרשתות המלאות בדגים בקריאות קצובות "הרם ומשוך! הרם ומשוך", אוספים את הדגים ושופכים אותם לטנקים שהועמסו על משאיות והובאו אל השוק.

כיון שהעבודה בברכות הייתה עבודה פיזית מאומצת, זכינו, אנחנו עובדי הברכות, לארוחות עשירות, מזינות ומהנות יותר, שכללו נקניק וביצים בעוד שחברי המשק האחרים הסתפקו בדייסת סולת לארוחת הבוקר. לעיתים אף נשלחו מתנדבות שבאו לסייע לקיבוץ ובנות אלה הכינו לנו ארוחות דליקטס ממש.

באחת הפעמים היה לי כל כך קר, שלא הייתי מסוגל לעבוד, יצאתי מהמים והלכתי להתחמם לאורם של פנסי הרכב שהאירו את השטח, עמוס הבחין שאינני כתמול שלשום הצמרמורת הרעידה את כל גופי שיני נקשו, התקשיתי אף בהליכה, עמוס ירד מטנק הדגים ובטוב ליבו סייע לי להיכנס לאוטו, כיסה אותי בשמיכה ודאג שיסיעו אותי הביתה.

למרות כל זאת, את העבודה בבריכות אהבתי מאוד בגלל החברותא. לימים כאשר הושתלו בחזי מעקפים והחלמתי בבית חולים "העמק", נגשה אלי עובדת בית חולים אחת, והזדהתה כאחת המתנדבות שהכינו עבורנו ארוחות בוקר במדגה. לזכר הימים ההם המשיכה במסורת של אותם זמנים והכינה לי מגש מיוחד עם מאכלים טעימים יותר מהאוכל "המכובס" שברגיל מגישים לחולים.

גמלים מנסים להשכין שלום.

בעבודתי בפלחה, היו תקופות שהיינו חורשים בשלוש משמרות את כל שלושת אלפי הדונם שהיו סביב המשק כדי להספיק לזרוע לפני הגשמים . שטח זה היה מצוי בקרבת גבול לבנון.

יום אחד, בעודי חורש את השדה, קבוצת גמלים מעבר לגבול, (תפסו את ההזדמנות שאדונם נרדם משעמום) ובלי להתחשב כלל באדונם ובגבול, החליטו להגיע אלינו לשיחות שלום ישירות.

חמשת הגמלים שמו פעמיהם אל הדשא הגדול לפני חדר האוכל, מקום זה נראה להם כמקום כינוס מתאים לועידת שלום.

מסרתי על הכינוס הספונטאני הזה ללייב גולן, הוא התקשר מייד למשטרה.

למחרת, המשכתי לדסקס בשדה, והנה מעבר לגבול ניצבות נשים לבנוניות, עומדות, מסתכלות, מתלחשות ביניהן, מתלבטות ולא זזות ממקומן. לפתע בראותן אותי פתחו בשטף דיבורים קולח בשפה הערבית, אני כמובן לא הבנתי אף מילה, אך את המילה "ג'מל", "ג'מל", שחזרה ונשנתה מספר פעמים הבנתי גם הבנתי.

כמובן קישרתי את נושא שיחתן - הגמלים שבאו לרעות בשדות זרים, (אם כי עם כוונות חיוביות), ואז עניתי אף אני להן בערבית שוטפת וקולחת במילה בודדת אחת שהכרתי:

"אינשאללה!" בסופו של דבר, המשטרה הגיעה והחזירה את הגמלים ברוב כבוד ללבנון, ואנחנו אולי הפסדנו הזדמנות פז לכרות ברית שלום עם לבנון.

כאשר נודע לפרות שלנו ברפת, שהגמלים מעבר לגבול נכשלו במילוי משימתם, שינסו הן את מותנן וניסו לבדוק אם יעלה בידן להשלים את המשימה שהחלו בה הגמלים.

לשם כך התנהלו להן בנחת וחצו את הגבול, אך הפעם הן ניסו את מזלן עם הסורים.

כאשר נודע הדבר בקיבוץ, הופעל מייד הגונג הידוע, והחבר, איתן רז, שהיה אז המא"ז פיקד על מבצע חילוץ הפרות: נחלקנו ל- 3 קבוצות ובזחילה הגענו לגשר הרומי שהיה נקודת הגבול.

איתן נתן את ההוראה לאגוף את הפרות ומשם לגרשן לכוון המשק. הפרות נדו לנו בראשן כאילו אמרו: "בני אדם טיפשים, לא מבינים שהשלום הוא לטובת כולם" ובלית ברירה ויתרו על מילוי משימתן.

הנשים הסוריות שעמדו סמוך למקום המפגש לא קלטו את המתרחש, וכך הסורים ואנחנו, הישראלים, שוב החמצנו את ההזדמנות לחתום חוזה שלום.

באותו עניין עד כמה בני אדם חשדניים יוכיח המקרה הבא:

בעודי חורש תלם ארוך ארוך בשדות חמרה, שוב, סמוך מאוד לגבול הלבנוני, קלטו עיני במרחק רב גוש גדול שלא ראיתי קודם. בתחילה הייתי סבור שזהו אוסף אבנים, (מה שלא חסר כלל בשדות שלנו), אך כאשר "אבנים" אלה החלו לנוע הבנתי שמדובר ב"בני דודנו". כמובן ש"חיל ורעדה אחזוני" אך באין מוצא עצרתי את הטרקטור והתקרבתי לעברם, כי הפניית גב או בריחה מהמקום היו מתפרשים כהודאה באשמה.

בהתקרבי אליהם הפגנתי שוב את הבקיאות שלי בשפה הערבית, במילה השנייה שהייתה באוצר המילים שלי: "סלאם עלייכם" הגדלתי לעשות ואף הושטתי לעברם את קופסת הסיגריות שלי במטרה לכבדם בעישון ומזגתי להם ביד רועדת מיץ מהקלקר שהיה איתי.

הם הבינו שכוונתי לשלום וכיבדו אף הם אותי בסיגריות לבנוניות, והושיטו לי אף הם יד לשלום. מאוחר יותר התברר שכל כוונתם הייתה להבטיח שלא אפלוש לשדותיהם. מפגש זה הסתיים לשמחת שני הצדדים בחיכים לבביים.

היו כוונות?

עד כמה היינו שרויים בשנות ה- 60 - בפחד מחדירות ערבים מעבר לגבול לקיבוץ, יעיד המקרה הבא:

בדירתנו הייתה כונית שמדפיה הורכבו בין שני עמודים, עליהם היו מונחים הספרים, רדיו גדול, פטפון, דברי זכוכית וכו'. עמודים אלה חוזקו אל התקרה ואל הרצפה בהברגה, ואילו המדפים עצמם נשענו על ווים צרים. כל המבנה הזה היה תלוי על בלימה, וכך בעודנו ישנים וממתינים להשכמה של שומר הלילה לקראת השעה 3.30 - שעת היציאה שלי לעבודת החריש, נשמע לפתע רעש מחריש אוזניים של נפילות, ניפוץ זכוכית, ודברים נחבטים לרצפה,

היינו משוכנעים שהנה קרה הרע מכל, ודווקא אל דירתנו בחרו הערבים לחדור ראשונים ולפגוע בנו.

עצמנו חזק את עינינו, התחבקנו, אשתי ואני, חזק, וחיכינו ליריות שיפלחו את ליבנו, אך כאשר אלה בוששו להגיע, אזרה רבקה אומץ והדליקה את האור. המראה שהתגלה לנו בחדר היה בוקה ומבולקה – אנדרלמוסיה שלמה, מהומת אלוהים ממש.

המדפים התמוטטו וכל שהיה עליהם התנפץ והתרסק על הרצפה. העדפנו לחזור ולעצום את עינינו.

אמנון אסף, שומר הלילה שבא להשכים אותי, מצא אותנו אובדי עצות, הוא, כמובן, סייע בידנו להשליט סדר, אך עד היום הזה אותו רעש עדיין מצלצל באוזני, ואיתו הפחד שהתלווה אליו.

חנות בשם "דניאל"

על פי אחד העקרונות של הקיבוץ: "כל חבר תורם (לקיבוץ) לפי יכולתו ומקבל (מהקיבוץ) לפי צרכיו", נהגו לחלק לחברים מוצרי צריכה כמו סיגריות, סבונים, מברשות, משחות שיניים וכו' באופן חופשי לגמרי, עד שנוצר מצב קרוב להפקר, החברים זלזלו במצרכים הניתנים ללא הגבלה ובקיבוץ היה בזבז בלתי נסבל,

מסיבה זו הוחלט שתקום מעין חנות, ויקציבו לחברים את המצרכים בהגבלה, ויתנהל רישום בפנקס, מה לקח החבר וכמה עוד יש לזכותו.

לחנות זו נמצא אף מבנה – (החשמליה בה הפיקו חשמל עבור המשק, ועם ההתחברות לחברת החשמל התפנה המבנה והפך להיות חנות). החנות נוהלה בראשיתה על ידי מנדי, כאשר הוא סיים את תפקידו כאחראי בחנות, ביקשו ממני להחליפו. הסכמתי.

מאותו רגע הכינוי שהעניקו לחנות, היה פשוט: "דניאל". (אפשר היה לשמוע חבר שואל: "דניאל פתוח היום או סגור"?). לימים התרחבו הצרכים של החברים ואיתם גם המצרכים בחנות, ושם החנות מ"דניאל" הוסב למרכולית. בתקופה זו הוכנסה "חיה" חדשה לשימוש שלא ידעתי כיצד לנהוג בה – המחשב! אני שהייתי מונה הקולות המהיר באספות חברים התביישתי להיווכח שה "חיה" הזו מהירה ממני. את ההיכרות עם הפלא הטכנולוגי ערך לי בני, גדי. הודות לרצוני העז להישאר לעבוד בחנות, למדתי להפעיל את המחשב ואילצתי אותו לציית לי.

בין לבין, תוך מילוי העבודות השוטפות במרכולית, תפקדתי גם כחצרן.

בתפקיד זה היה עלי לדאוג להכין תערובת לתרנגולות ולפרות באופן ידני ולהעבירם ללול ולרפת. נעזרתי לשם כך רבות בטרקטור (שהוזכר קודם) שמשרת אותי כבר למעלה מ-45 שנה.

לימים, משיקולי כדאיות וביטוח (תערובת שנקנתה מחוץ לקיבוץ והובלה על ידי המוכר הייתה מבוטחת. כלומר, אם חלו העופות או חלילה מתו, מחובתו של הספק היה לפצות את המשק), לכן כבר לא היה צורך בשירות זה שלי, אך הטרקטור הנאמן שלי נשאר ברשותי והוא היה אחת מאהבותיי הרבות. הטרקטור היום אינו כשיר לעבודה בשדה, אך בשבילי הוא היה הרכב הפרטי, דאגתי לגרז אותו, להשקותו במים, לשמן אותו יום יום, בקיצור הרבתי לפנק אותו שיאריך ימים.

אני חוזר אחורה בזמן.

אחרי שהגעתי למעיין-ברוך והתאקלמתי בו, פניתי למזכיר הקיבוץ ואמרתי שמשפחתי נשארה בהודו ואני כראש המשפחה חייב לדאוג להם ולהביאם לארץ. ציינתי גם שהשליח עוד בהודו ציין, שאם מעיין-ברוך יאות לקלוט את המשפחה בקיבוץ, הסיכוי גדול יותר להסדיר את עליית יתר בני משפחתי לארץ.

באסיפת חברים אחת, שמעו דיברו על הפנייה שלי למזכיר המשק, משה זיגלמן, והוחלט פה אחד, שאפשר לשלוח מברק ולהסדיר את מתן הויזות לבני המשפחה ולדאוג לעלייתם ארצה.

הקיבוץ לקח על עצמו משימה זו למרות הקשיים הצפויים, וכך היה. כעשרה חודשים אחרי שהגעתי לקיבוץ, הצטרפו אלי, לשמחתי, אמי ואחי.

עם הגיעם היה צורך לשלבם במסגרות המתאימות, משה התגייס ל"נוטרים" ושרת בהמשך במשמר הגבול עד פרישתו.

שלום ז"ל נשלח לחברת הנוער בגלעד.

אליהו נשלח לחוות הנוער הציוני בירושלים, הוא היה בן 11 והפירוד מאמא ומהמשפחה היו לו קשים ביותר. כל ביקור שלו במשק היה מלווה בבכי רב שלו ושל בני המשפחה כולה, עד להסתגלות הסופית.

רבקה וטובה גרו בקיבוץ ולמדו בקיבוץ שכן - קיבוץ דפנה, משום שלא היו במעין ברוך ילדים בגיל בית-ספר. אח"כ עברו ללמוד באילת השחר.

אסתר הצטרפה לגן הילדים בקיבוץ, וכעבור שנה נשלחה עם טובה ורבקה לקיבוץ אילת-השחר, שם סיימו את לימודיהם בתיכון.

אמא וקליטתה בארץ.

כאשר אני מהרהר באמא ז"ל במרחק של זמן, אני יותר ויותר מודע לתעצומות הנפש שהיו לאמא.

אמא הייתה אשה חזקה, עליה למעשה הוטל עול גידול 7 ילדים כי אבא חלה בגיל צעיר, גם אם ניסה אבא לתפקד ממיטת חוליו, הצד המעשי היה על כתפיה של אמא, היא לבד השגיחה שנתחנך היטב, ידעה להעניק לכולנו חום ואהבה, לדרבן אותנו ללימודים כי ידעה שנזכה לעתיד טוב יותר עם השכלה גבוהה יותר.

מרגע שנכנס בי "חידק" הציונות, התחלתי לפעול למימוש הרעיון של עלייה לארץ ישראל, העתיד היה מעורפל, היו רבים סביבי, שלא צידדו ברעיון, לחלקם נראה המעשה שלי, כמעשה של "נטישת המשפחה" בקוצ'ין, כמעשה שלא יעשה. אמא הבינה שאין דרך אחרת עבורנו, והיא נתנה בי אמון מלא, וחזקה את ידי שאפעל לפי הבנתי,

כאשר אחר תלאות רבות עליתי לארץ, ואחריי בני משפחתי, הופנתה אמא באופן טבעי עם האחים לקיבוץ בו חייתי אני, קיבוץ מעין ברוך שהוא קיבוץ חילוני. לאמא לא היה מושג כיצד מתנהלים החיים בקיבוץ וכיצד מתנהלים החיים בחברה חילונית

אמא, לדאבונה, מצאה את עצמה לפתע במצב בלתי נתפס, חיה במקום שאין בו בית כנסת, יהודים עובדים ומבשלים בשבת, במקביל נלקחים ממנה הבנים הבוגרים ונשלחים למסגרות אחרות מחוץ לקיבוץ, (לא היו מסגרות מתאימות בקיבוץ עצמו, ומזכירות הקיבוץ נאלצה לעשות זאת למרות ההתנגדות הנחרצת של אמא).

אמא התמודדה עם כל התהפוכות האלה ואף מצאה בה את הכוח לעזור לבני משפחה אחרים שנקלעו למצוקה. דוגמה לכך הוא הסיפור הבא:

אמא מנהלת בית לנשים מוכות

מספר חודשים אחרי שאמא הגיעה לקיבוץ, פנה אליה בן-דודי, שעלה עמנו לקיבוץ וביקש לסייע לאחותו, שגרה במושב בפרוזדור ירושלים.

מתברר שמהיום הראשון לנישואיה, עוד בהודו, זכתה למימוש הפסוק: "שפוך חמותך על הגויים אשר לא ידעוך", אך פסוק זה פעל אצלה בכוון ההפוך, דהיינו, חמותה שפכה עליה קיטונות של "ברכות" שהמאיסו עליה את חייה.

נסעתי עם אמא אליה ובלי בדיקה מדוקדקת הבנו מייד ששורש הרע הוא המגורים המשותפים עם החמות, זו התעמרה בה ממש ולא די שלא נקפה אצבע בתחזוקת הבית, אלא אף טרחה להוציא דיבתה של הכלה באוזני כל מי שהיה מוכן להטות אוזן.

בהודו לא יכולה הייתה הכלה לחפש מקום מגורים אחר מחוץ לבית החמות, אך בארץ התנאים הם כאלה שאפשר גם אפשר להיפרד מ"חיבוק דוב" מעין זה.

אי לכך פנינו למזכיר המושב שימצא עבור הזוג מקום מגורים אחר. לדאבוננו באותה תקופה לא היה בית פנוי במושב, לכן הצעתי לה לבוא ולהתגורר בקיבוץ עד למציאת פתרון הולם, (כמובן תאמתי זאת עם מזכירות הקיבוץ).

הגברת נענתה מייד להצעה והגיעה למשק, ותחת חסותה של אמא עבדה במטבח. כעבור מספר שבועות הופיע בעלה לחפש את "השה האובד". קבלנו את פניו, ידענו שדי לו מנחת זרועה של אמו, והוא מגיע להחזיר את אשתו למען ילדיו. זה היה ליל שישי, אנחנו כמנהגנו, הדלקנו נרות וברכנו על המזון.

במוצאי שבת הוא שטח בפנינו את קשייו בניהול משק הבית ללא אשתו. ציין גם שילדיו מתגעגעים לאמם. הוא גם הבטיח שיגונן על אשתו מפני חמתה של חמותה. אך כיון שידעתי שאי אפשר יהיה כלל לפקח על קיום הבטחה מעין זו, פניתי למזכיר הקיבוץ והצעתי לקלוט משפחה זו במשק, כולל החמות שתתגורר בבית אחר.

בסופו של דבר, כל הכוונות הללו וכל התוכניות לא יצאו אל הפועל, כי לא חלפו ימים רבים והפתרון הגיע בצורה טבעית ביותר, החמות נפטרה והגיעה למנוחת עולמים, מספר חודשים מאוחר יותר. ואף האישה המוכה זכתה במנוחה.

החצי השני שלי - אשתי רבקה.

כשנה לשהותי במעיין ברוך, נשלחנו קבוצה של כ- 20 חברים לקיבוץ תל-יוסף, לעבוד שם במעמד של שכירים, כדי לסייע לקיבוץ שלנו שנקלע לקשיים כלכליים.

אני עבדתי במטבח, כאן קיבלתי את התואר המכובד, "מדיח ידני". אהבתי לעבוד במטבח כי אחת ההטבות בעבודה זו הייתה הזכות לשתות תה עם סוכר, בעוד שחברי הקיבוץ האחרים המתיקו את התה עם ריבה. (הייתה זו תקופת ה"צנע" וסוכר לחברים ניתן בקיצוב).

להבדיל מיכולותיי כמדיח כלים במקצוע "חיזור אחרי נשים", הציון שלי היה בלתי מספיק. לא ידעתי להתהלך עם המין השני, גם אם הן נטלו יוזמה וחיפשו קשר איתי. בקיצור לא הייתי דון ז'ואן גדול, כך היה עם בחורה אחת בתל יוסף, וכך היה גם עם בחורה ממוצא עיראקי שהייתה בחברת נוער במעיין ברוך. נראה לי שהחינוך ההודי שלי חייב אותי שאטריח את אמא לדאוג לי בנושא זה.

על פי המסורת הקוצ'ינית, ההורים הם שתרים ומחפשים אחר שידוך מתאים. ואכן זה מה שאמא עשתה. ברגע שנודע לה שרבקה (אשתי לעתיד) היגיעה עם משפחתה למסילת ציון, אמא מיהרה לעלות לאוטובוס שיוביל אותה למושב.

שם היא ניהלה שיחה אינטימית עם אימה של רבקה, ואף גייסה את אחיה יעקב שייתן את הסכמתו ויעודד קשר ביני, מחמל נפשה של אמי ובין רבקה אחותו שהגיעה כבר לפירקה. מתברר שיעקב היה מרוצה ביותר מהרעיון שיזכה לקשר כפול משידוך זה, קשר עם אחותו הצעירה, רבקה, וקשר איתי, שהרי היינו מיוודים ביותר עוד מהודו.

בינתיים חשתי כי נקלטתי היטב בקיבוץ, היה לי גם בטחון כלכלי ויכולתי להציע לאישה שתחיה איתי חיים טובים. הסכמתי לפגוש את רבקה ולבדוק את נושא ההתקשרות מקרוב. רבקה בינתיים עברה לפתחיה. הגעתי למושב הסתכלנו אחד על השני אך לדבר זה עם זו התביישנו.

מאחורי גבינו האימהות "בישלו" את העניינים. בסוף הוחלט שרבקה תבוא איתנו למעיין ברוך עם אמה. במשך הנסיעה מפתחיה ישבנו וניהלנו שיחה נעימה ביותר.

בת"א האוטובוס עצר להפסקה וכיבדתי אותן בפלאפל וארטיק(!). כאשר הגענו למעיין ברוך, רבקה ואמה התגוררו עם אמא בחדרה של אמא. (אני גרתי עם שמעון).

רבקה התהלכה במשק בלבוש סארי, היה לה שיער ארוך – ממש טיפוס הודי. למרות שלא הצטיינתי כמחזר, עם רבקה חשתי טוב, וכך התחלנו לטייל מעט יחדיו, מידי פעם בערבים שימשתי לה בתפקיד מורה לעברית, ואף היא בקולה הנעים לימדה אותי שירים במאליאל"ם וכך באופן הטבעי ביותר בקשנו לעמוד יחד מתחת לחופה.

בהזדמנות זו אני רואה חובה לעצמי לכתוב מספר מילים על אחיה של רבקה, יעקב ז"ל, אשר הווה דמות מיוחדת עבורי, היה אדם משכיל ונעים שיחות, הקשר שלי איתו היה משמעותי, לא רק לי אלא אף לאמי לאחיי ולילדיי. הוא הרבה לפנק אותנו במתנות בכל ביקור שלו בקיבוץ, היווה עבורנו מעין "הדוד מאמריקה" שידע להשלים בביתנו פריטים שחסרו לנו.

עם יעקב ז"ל התיידדתי כבר מגיל 12 הוא הצטרף לבית ספר בו למדתי בהגיעו לכיתה ה'. אני למדתי עם אחיו משה בכיתה מעליו.

באופן טבעי יעקב היה תמיד בחברתנו בשעות שמחוץ ללימודים. הוא הצטיין מאוד בלימודיו כאשר אני עזבתי את ביה"ס יעקב המשיך את לימודיו וסיים עם תעודת הבגרות, דבר שלא היה כלל מובן מאיליו.

בהמשך יעקב היה פעיל במועדון שהקמנו יחד בהודו. לצורך קיומו של המועדון הפקנו הצגה וחברי המועדון עצמו מלאו בהפקתה את כל התפקידים. מהכנסות של הצגה זו קיימנו את המועדון.

מייד עם עלותו לארץ הבחינו מוסדות הקליטה בארץ שעומד בפניהם אדם אינטליגנטי, לכן גייסו אותנו כמדריך שינחה את העולים שהגיעו אחריו. בן גוריון בכבודו ובעצמו הציע לנצל את כישוריו בשירות חיל מודיעין, אך בסופו של דבר הוא שירת כאלחוטאי בחיל האוויר. יעקב המשיך בלימודיו גם בארץ בשיעורי ערב הנדסאות והדפסה. במקביל לעבודתו בחברת הנפט.

מעבר לקשרי ידידות אלה, אהבתיו אהבת נפש הייתה בו אצילות, חוכמת חיים וחוש לזהות צרכים של הזולת. הוא חש תמיד להירתם למילוי צרכים אלה. בזכותו ובעידודו אני נשוי לאחותו.

ביתו היה פתוח תמיד לקבל פני כל אורח במאור פנים. אהבתי את שיחות הנפש שהיינו מנהלים איתו, את ראייתו המפוקחת בכל הוויות העולם. על פי האוסף הגדול של ידידיו באי ביתו, הבנו עד כמה הוא מקובל ואהוד על כל הסובבים אותו. רבקה אשתי יצרה קשר מיוחד עם אשתו בייבי, כל מפגש ביניהם בעיר הגדולה היה עבורן חגיגה של קניות ושל שיטוט. רבקה "מילאה מצברים" של חיים עירוניים תוססים, לקראת שהייה ממושכת בקיבוץ המרוחק והקטן.

חתונתנו.

טקסי החתונה בקיבוץ לא היו עניין של מה בכך, כל "משפחת הקיבוץ" נרתמה ל"פרוייקט", כאילו היה מדובר בבני משפחה קרובים של כל חבר בקיבוץ. זוג הצועד אל חופתו מובטח שיקים את ביתו בקיבוץ וירחיב את מעגל החברים בקיבוץ בעתיד. (חיסרון חברים היה כה גדול עד כי גרעיני נוער הובאו לקיבוץ בתקווה שרעיון חיי הקיבוץ יישא חן בעיניהם ויבקשו להיקלט בו)

מבעוד מועד היו נערכים לקראת הפקת החתונה.

במקרה שלנו על הצד הקולינארי ניצחו שתי האמהות שלנו. האקונומית של הקיבוץ, נתנה להן גישה חופשית למצרכים והן בעזרת מספר חברות נוספות, הכינו ארוחה חגיגית על פי המסורת הקוצ'ינית, עבור כל חברי הקיבוץ, ועבור האורחים שהתעתדו להגיע לחתונה. מיותר לציין שכולם ליקקו את האצבעות ואת הסירים עד כי לא היה צורך לרחוץ אותם.

על החלק האומנותי ניצחה ועדת התרבות של הקיבוץ, ששחזרו את חיי הזוג בהודו בהומור. היה זה אירוע יוצא דופן שרבים זוכרים אותו עד היום הזה.

אמא עוזבת את הקיבוץ.

אמא רצתה בכל מאודה לחיות בירושלים עיר הקודש, בבית משלה ובאווירה דתית.

החיים בקיבוץ לא היו קלים לה, חסר לה בית הכנסת, וחסרה לה הפרטיות של ניהול משק בית משלה כפי שחונכה עליו.

אמא גם לא אהבה את האידיאולוגיה השווינונית. יום אחד היא החליטה שהגיעו מים עד נפש ודי לה בחיים החילוניים ויש לעשות מעשה.

מבלי לידע איש לקחה את רגליה וניסתה למצוא בכוחות עצמה מקום מגורים שיתאים להשקפת עולמה. קמה לה ונסעה אל אחותה במושב פדייה (בפרוזדור ירושלים). נעלמה מבלי לומר לי מילה.

כעבור יומיים הבנתי שאמא איננה בביתה ואין איש יודע היכן היא. יצאתי לחפש אותה מחוץ לקיבוץ, ולבסוף הגעתי אל דודתי (אחותה של אמא שעלתה זה עתה מהודו לישראל

והתיישה במושב פדייה). מצאתי את אמא יושבת ו"מנהלת אולפן" לשפה העברית. אמא הרי לא יכולה הייתה לשבת בחוסר מעש. ללמד עברית את קרוביה העולים החדשים היה מבחינתה צו השעה.

אמרתי לאמא: "בואי, נחזור לקיבוץ", אמא סירבה בתוקף. בלית ברירה עלה בדעתי רעיון להעזר במכר, שהיה המזכיר במושב אחר מושב - תעוז. בקשתי ממנו למצוא עבור אמא בית למגורים שם.

הוא נאות. היה כמובן צורך לארגן את "הניירת".

המזכיר הפקיד בידי מכתב המעיד שיש לו אפשרות לקלוט את אמא במושב, ואף יש לו עבודה בית פנוי במושב.

ניגשתי אל הסוכנות היהודית בירושלים שיישבה באותם ימים את העולים. יש לזכור, שבימים ההם הניידות בכבישי הארץ הייתה קשה. על קושי זה הצלחתי להתגבר בעזרת "טרמפים".

קושי אחר היה- תור הממתינים מול פקידי הסוכנות, על קושי זה היה קשה ביותר להתגבר. נאלצתי להשתמש בתכונה היהודית הטיפוסית - סבלנות... ואז אשרי! זכיתי להגיע אל הפקיד. הוא קרא בעיון רב את המכתב וחרץ: "תבוא מחר"! למילים אלה לא פיללתי כלל, שהרי באתי ממרחק גדול ועלי גם לשוב לעבודה בקיבוץ במועד.

הפעם נקטתי בהגיון הפשוט, עוררתי את תשומת ליבו לכך שהכל כתוב במכתב: שאלתיו: "ומה עוד נחוץ לך?" "אהה!" הוא ענה לי, והעלה טיעון שהיה בו הגיון משלו שהתקבל אף על דעתי. "תראה", אומר הוא לי "אני אינני מכיר אותך, אולי במעין ברוך בצעת עבירה כלשהי ואין לי שום הוכחה על יושרך, הבא מכתב מהקיבוץ המאשר שאין נגדך כל טענות, כי בטיפוסים מפוקפקים אינני יכול לטפל!".

נסתתמו טענותי. אבל וחפוי ראש יצאתי מהסוכנות במטרה לשוב למשק בלי להסדיר את עניינה של אמא, ומי עומד מול פני? כאילו על פי הזמנה של אמא, (כנראה שלחה לו מסר טלפאטי), עומד לו אליהו הנביא בדמותו של פריק בן יהודה, שהיה גזבר המשק באותם ימים. פני אורו מייד. הוא שאל למעשי שם, אני שטחתי בפניו את כל סבלותיי, והוא לא רק כתב בו במקום מכתב שאני חבר קיבוץ רצוי, אהוד, ישר וחרוץ, אלא הגדיל לעשות, וכבמעשה כשפים אף שלף חותמת של מעין ברוך, חתם את חתימתו שלו והוסיף אף את חותמת המשק - מכתב כשר למהדרין!.

שבתי למחרת אל אותו פקיד. הנ"ל עיין במכתב ובחותמת (הוא ידע היטב שקיבוץ מעין ברוך שוכן באצבע הגליל) ולא הצליח להבין, כיצד הודי זה שעומד לפניו, עשה את הדרך הארוכה הלך וחזור בזמן כל כך קצר. דבר זה נראה לו "אצבע אלוהים".

עד היום הוא תוהה אם לעולים מקוצ'ין יש כוחות על טבעיים, או אפשר שהם עורכים מדיטציה, ואזי הם מסוגלים לרחף וכך להטיס עצמם ממקום למקום מבלי להזדקק לכלי תחבורה רגילים.

כמובן שהכל בא על מקומו בשלום. אני דאגתי לניקיון הבית בתעוז, שכנים טובים סייעו במתן ריהוט בסיסי, והמזכיר דאג שיזרמו מים בבית.

מאוחר יותר משה, הבן השני במשפחה, הצטרף אליה למושב, נשא אישה וחי שם עד פטירתו. אמא בהמשך, הצליחה למלא את משאת נפשה הגדול והעתיקה את מגוריה לירושלים.

בערוב ימיה התגוררה אמא בדירתה בירושלים בגפה, אך גם במצב הזה היא לא איבדה את חיוניותה ואת עצמאותה. ניהלה לבד את משק הבית שלה. השתדלה מאוד לא להיות לטורח על הסובבים אותה.

פעם אף התחקיתי אחריה ועקבתי איך היא עושה זאת, למרות גילה המופלג וכאבי הברכיים, אמא לא ויתרה על עצמאותה וקנתה מצרכים ב"סופר" ובשוק, ואם התקשתה בנשיאת שקיות הקנייה, תמיד תרה אחר נער צעיר שיעשה זאת תמורת מספר שקלים. היא גם לא ויתרה על ביקורים במתנ"ס השכונתי ועל שעורי ההתעמלות שם. התחברה עם חברות בנות גילה, עסקה בעבודות יד (לא היה בן משפחה שלא זכה ב"טופי" הקוצ'ני המיוחד מעשה ידיה), יצאה לטיולים עם חברותיה וס"ה מילאה את חייה בעשייה מועילה ומספקת.

הטיול להודו.

בשנת 1980 טסנו אשתי ואנוכי לטיול בהודו. למעשה, למרות שנולדתי בהודו, הרבה חלקים בה לא הכרתי בתקופת חיי שם, כי טרדות היום יום לא איפשרו טיולים וביקורים לשם הנאה בלבד, וטיול זה זימן לי להכיר טוב יותר את הודו.

מבחינה כספית נעזרתי באלן אלגואה, איזה סוג סיוע היה זה? ובכן לא יאמן היום, אך באותם ימים הייתה הגבלה של סכום הדולרים שאפשר להוציא מגבולות הארץ, ובסכום שהותר לקחת לא היה כל סיכוי שנצליח לשהות בהודו כראוי, לכן הפתרון היה, שמסרנו סכום כסף בשקלים לאלן בארץ וכנגד אותם שקלים, הובטח לנו שנקבל בקוצ'ין את השווי הכספי במטבע המקומי דהיינו ברופיות, מקרובי משפחתו של אלן שעדיין התגורר בהודו. כמובן, היו לנו חששות גדולים אם עסקה זו תצא אל הפועל. אך לשמחתנו הרבה מייד עם הגיענו לקוצ'ין בליל שישי, הרגיעו אותנו קרוביו של אלן, שהסכום המובטח ממתין לנו. ואכן לא רק את כספנו קבלנו במוצאי שבת (לא קיבלנו מייד כי אין נוגעים בכסף בשבת), אלא אף אירחו אותנו על פי מיטב המסורת הקוצ'ינית. ועל כך תודה רבה לאלן.

בטיול זה חווינו רגעים מרגשים ביותר, פגשנו חברים וידידים בקוצ'ין. אחד המפגשים המרגשים יותר היה, המפגש עם בעל מכולת, גוי שעדיין ניהל את חנותו, וזכר אותנו היטב. הוא חיבק אותנו חיבוק גדול כאילו פגש אח אובד, כיבד אותנו בשתייה ותוך כדי השיחה התעדכנו בנעשה איש אצל רעהו, העלנו זיכרונות, שוחחנו כמובן התנהלה במאליאלים.

מייד בתום שיחה זו נפוצה השמועה כי הגיעו אורחים מישראל, שהתגוררו בעבר ברחוב זה. החום והאהדה שהפגינו אנשים פשוטים אלה חיממה מאוד את ליבנו. הסתקרנתי במיוחד לפגוש מכרים חסרי בית שחיו באי קטן על יד עירנו, ועסקו בחקלאות. היו לי קשרים איתם מעבר לקשרי מסחר, קשרי ידידות אמיתיים. בימים ההם מצבם הכלכלי היה כל כך ירוד, עד כי נהגו לישון על מחצלות תחת כיפת השמים, ואילו בביקורנו עתה התברר, לשמחתי, שתנאיהם השתפרו הרבה והם אף גרים בבתי קבע.

כאשר הגענו אליהם, כולם זיהו וזכרו אותנו, התאספו סביבנו, והתעניינו בנו.

במהלך השיחה שמנו לב, שבצד עומד קשיש אחד שלא זיהינו אותו. הנ"ל הטה אוזנו לשיחה בעניין רב, ולא הסיר עיניו מרבקה, עד אשר במפתיע הוא פנה אל רבקה, פניית כבוד, ואמר: "את אחות של אברהם!" (אחיה הצעיר של רבקה). לתמיהתה של רבקה מאין הוא יודע זאת הוא השיב: "קולך כקולו של אדוני אברהם, אי אפשר לטעות".

בהמשך התברר שהוא שירת את אחיה בחנות שהייתה בבעלותו של אחיה, ומדי פעם אף שימש כשליח שלו, ונהג להביא לביתם דברים שקנה בשוק עבור המשפחה. הוא זכר את רבקה, וזכר לטוב את היחס המיטיב של המשפחה, אי לכך רחש כבוד רב לנו וחיכה באיפוק רב שנפנה אליו, כי בשבילו רבקה הייתה אוקמה, תוספת "מה" מציינת שהנושאת תואר זה משתייכת למעמד מכובד יותר. הוא גם ציין, שבהיותה תינוקת הוא נשא את רבקה על כפיו, ונענע אותה כדי להרגיעה בשעת בכי.

לא היה סיפק בידנו לפגוש חברים נוספים, כי תוכנית הטיוול דחקה בנו לקצר ולסיים. ראינו לעצמנו חובה לבקר בבתיים בהם התגוררנו, או במה ששרד מהם.

בהמשך נסענו מארנאקול'ים לקוצ'ין. הגענו לשם לביה"כ בליל שבת, שם התאספו כל המכרים שלנו, שחיו ברחוב היהודים וטרם עלו לארץ. התחלנו לספר על החיים שלנו בישראל. כיון שזה היה ליל שבת נאספו אנשים מכל בית ובית ובאו לשמח ולשמח איתנו. כמובן הזמנו לכל בית, אכלנו ושתינו... ומרוב שמחה אני "איבדתי את הראש". המארח שלנו, אייזק, תמך בי הולך ואירח אותנו בביתו.

משם שטנו לאי קטן בשם פונצ'יקרה. היה זה אי יפה, ובגלל קשריי המסחריים הקודמים עם בעלי מסעדות שם, שמחתי לפגוש אותם, והם אף שמחו לפגוש אותי. הדבר שהכי הפתיע אותם היה הופעתו, לבוש כאירופאי ולא בבגדים המסורתיים של אזור קוצ'ין, דהיינו לא לבשתי מונ', שהוא מעין מעטפת העוטפת את הגוף מהמותניים ומטה, מה שמעיד שעברתי מהפך גדול בחיי.

"כאבי לב".

במשפחתה של רבקה מספר אחים סבלו מערכים גבוהים של כולסטרול בדם.

האחיינית, פלי, באחת מביקוריה במשק עוררה את תשומת ליבה של רבקה שרצוי לערוך בדיקות רפואיות בנושא. ואכן נערכו הבדיקות המתאימות והתגלו ערכים מדאיגים אצלה.

היה זה בשנת 1985 מייד פנינו להתייעצויות רבות. התברר שאין מנוס ועל רבקה לעבור ניתוח לב. היססנו רבות וחששנו לחייה. התלבטנו וניסינו לבדוק אם קיימת אפשרות להימנע מהניתוח.

בסוף, אחרי מאמצים רבים ודאגה של אחותי אסתר, הזמנו תור אצל פרופ' בירושלים. הגענו בהרכב מלא: יוש, גדי, אסתר, רינת ואנוכי ובתום ההתייעצות קיבלנו את ההמלצה שכדאי לערוך את הניתוח.

רבקה עדיין לא השתכנעה אי לכך ביקשנו את חוות דעת של ד"ר טיבי ידידנו הטוב והמוערך שהיה נשוי ליעל שהייתה מעין בת מאומצת בביתנו. שוב שמנו פנינו כל המשפחה בשבת לארוחת צהרים אצל טיבי ויעל בביתם. באמצע הארוחה טיבי לקח את רבקה ואת אסתר לחדר הפרטי שלו ושכנע את רבקה שצריך לעשות ניתוח. בכאב גדול קיבלה רבקה את ההחלטה.

ביום הניתוח כולנו היינו בביה"ח. בדאגה רבה הובלנו את רבקה לחדר ניתוח. חיכינו בערך 4 שעות בכניסה לחדר הניתוח עם תפילה גדולה לאלוקים. ואז אני רואה את טיבי בא בריצה. הוא שאל על רבקה, עניתי לו שהיא עדיין בחדר הניתוח. הוא נכנס לחדר הניתוח ודווח שהכל מתנהל כסידרו.

באותה המתנה זכינו להפתעה גדולה, מייש בן מאומץ אחר, שהיה יקר לנו ביותר, בא להיות איתנו ברגעים קשים אלה. לא נשכח לו זאת.

בשעה 12:00 תם הניתוח בהצלחה ונרגענו למרות שהשיקום היה קשה.

הרגיעה לא נמשכה זמן רב, כמה שנים מההחלמה של רבקה. התגלה שגם עלי לעבור ניתוח מעקפים בלב.

רבקה כבר תיפקדה היטב, אך אני הייתי שרוי בחרדה עצומה. מבחינתי אשפוז וניתוח היו סיכון גדול ומפחיד מאוד ואת אשר יגורתי בא לי.

אחרי הניתוח הסתבכתי בדרכי הנשימה. לעולם לא אשכח את העזרה משלושת ילדי, את התמיכה של אשתי ב, ואת המקצועיות של אסתר אחותי – כולכם יקרים לי.

חשתי כל כך רע, ראיתי על פניהם את סבלם שלהם לראותני סובל. במשך הזמן ששכבתי בביה"ח רבקה ורינת חלקו ביניהן את ה- 24 שעות ביממה להימצא איתי. הן עשו זאת עם כל הבעייתיות של מקום לינה בביה"ח. אסתר היא שסייעה בעניין זה, הודות לקשריה עם צוות ביה"ח העמק, (שהרי כאן היא סיימה את לימודיה בבה"ס לאחיות) אירגנה להן מקום שינה.

אף אחי האחרים ערכו ביניהם תורנות לבקרני - שלום, אלי ורבקה (טובה הייתה בשמירת הריון) – הם טרחו ובאו מירושלים להיות איתי בביה"ח ולשמור עלי.

בהזדמנות זו אני מודה לילדים שלי, לאשתי, לאחי לאחיותי ולחברי הטובים על שהיו איתי בשעות הקשות, ואף מבקש סליחה מכולם אם כעסתי והכעסתי אותם אז.

חתונות הילדים.

לפני החתונות של יוש וגדי הייתי חולה אנוש, התפללתי שאזכה להשתתף בחתונתם ובקשתי מיוש וגדי שיתחתנו מהר ככל האפשר, הן כדי לשמוח בחתונתם והן כדי שאזכה לראות נכדים מהם.

זכיתי לכך. התאוששתי מעט, אמנם הייתי חלש מאוד בחתונתו של יוש, אך השמחה שחשתי בליבי הייתה כל כך רבה, שלא התאפקתי ולמרות האיסורים אף רקדתי בחתונה, כאשר עיניו

של ד"ר טיבי עוקבות בחרדה אחרי רגלי המחוללות, ואחר נשימותיי המתקצרות, אך עיניכם הרואות, אותו ניתוח הוא זיכרון רע ותו לא.

חתונתם של גדי ואורנה היה בהפרש קטן מיוש ואריאלה. הם ביקשו שזו תהיה חתונה מצומצמת. היא נערכה ברמת יוחנן, מקום הולדתה של שרה"ל ולכן לא יכולנו להזמין את כל האורחים שישתתפו איתנו בחתונתם.

בזמן שאני כותב מילים אלו יש לי כבר ששה נכדים ואלה הם על פי סדר לידתם. שירה, דור, יהונתן, רון, שי ונגה שהם נחת ואושר רב לאשתי ולי.

פטירת אמנו היקרה

יום לפני פטירת אמא היקרה, אחותי אסתר צלצלה ואמרה שעלינו להגיע במהירות האפשרית אל אמא, שכן אמא כבר 3 ימים מאושפזת בבית"ח שערי צדק ומצבה קשה.

כאשר הגענו לבית"ח הבנו שימיה ספורים. אמא סבלה מקוצר נשימה אך הכרתה הייתה מלאה כך שיכולנו לדבר איתה. מאוחר יותר מצבה החמיר עוד יותר כנראה אף היא הבינה זאת, ובקשה מאוד לראות את יעקב אחיה של אשתי. צלצלנו מייד ליעקב. הוא הגיע לבית"ח יחד עם יוש, גדי ובייבי אשתו. אמא הביעה בכך הכרת טובה על כל שעשה עבור המשפחה שלנו.

שלום, אחי, התפלל לאורך כל השעות הקשות הללו ונשאר לתמוך בה על ערש דוויו עד לעצימת עיניה, כך גם אחותי אסתר.

נראה לי שאם אפשר לנחש מה היו מחשבותיה האחרונות, יש להניח שהיו אלה מחשבות של נחת על שזכתה שיקיריה עומדים מלוכדים סביב מיטתה ונפרדים ממנה.

סיכום.

עד כאן זכרונותי אך לא תמו סיפורי.

כאשר זיכרונותיי עלו על הכתב, הצטיירה לי ביתר חדות תמונת ההווה שלי. נוכחתי לדעת שמשאלת ליבי התמלאה במלואה.

זכיתי שהגעגועים בגולה למולדת האבות, יתממשו בימיי, זכיתי גם לראות את אחי וילדי בונים את חייהם על פי ערכים התואמים לערכי, גם אם הענפים השתרגו בכוונים שונים במקצת, הגזע הבסיסי הוא איתן ומלוכד.

אני מאמין, וכולי תקווה שגזע זה לא יעקר בשום סערה.

